

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

«МОЛОДОЙ РАБОЧИЙ»-ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԼՅՅԵՄ ԱՆԿՑՆԵՐԿՈՄԻ ՈՐԳԱՆ

1127
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ
ԱՐՇԱՎ ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ

Ա. ԿԱՄԱՐԻՆՍԿԻ

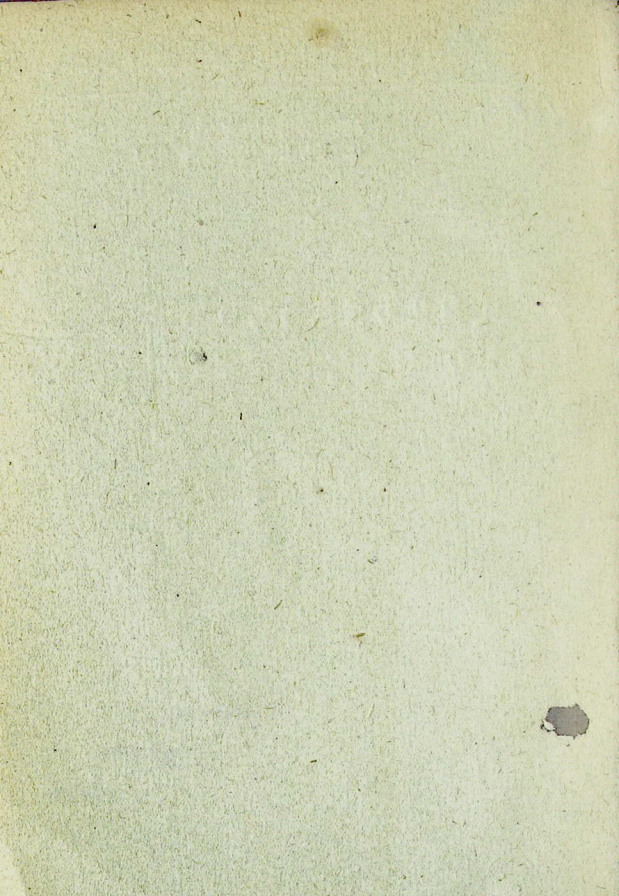
Վ Ո Ջ Ն Չ Ա Ց Ն Ե Ն Ք
ԿԱՆԱԶ ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻՆ

ԲԱՐԳՄ. ՅԵՎ ԽՄԲԱԳՐ. Զ. ԱՍՏԻԱՆՍԻՐՅԱՆ

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏ

1934

ՅԵՐԵՎԱՆ

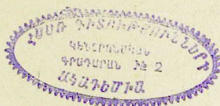
„МОЛОДОЙ РАБОЧИЙ“-ի ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԼԿՑՈՒ ՍՆԿԹԵՐԿՈՄԻ ՈՐԿԱՆ

ՀԱՍՏԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄՅԵՐԻՏԱԿԱՆ
ԱՐՇԱՎ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ԴԵՄ

Ա. ԿԱՄԱՐԻՆՍԿԻ

Վ Ո Ձ Ն Չ Ա Ց Ն Ե Ն Ք
ԿԱՆԱԶ ՎՆԱՍԱՏՈՒՆԵՐԻՆ

ՔԱՐԳՄ. ՑԵՎ ԽՄԲԱԳՐ. Զ. ԱՄՅԱՎ.Ա.Ն.Մ.Ց.Բ.Ց.Ա.Ն.

19030
A II
hch2
24344

Լեզվ. խմբագիր՝ Վ. Բաբայան

Սրբագրիչներ՝ Խ. Այվադյան & Մ. Փանոսյան

Հանձնված և արտագրության 1934 թ. փետրվարի 23-ին, ստորագրված և
ապագրելու 1934 թ. մարտի 6-ին, գլավլիտ 141, տիրած 3000, պատ. № 163.

ԳՅՈՒՂՀՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ, ՆԱԼԲԱՆՆԵԱՆ № 50

ԱՌԱՋԱՐՁԱՆ

Յերկրորդ հնգամյակի շնորհիվ Կոմյերիտովիտյան նախաձեռնությամբ մուլախոտերի դեմ սկսված համամուխիսական արշավը ծավալվում է:

«Արշավ մուլախոտերի դեմ» լողունգը դառնում է կուլտուրական յերկրագործության գործոն, հեղափոխական ազդրոտելնիկայի համար մղվող պայքարի դրոշ:

Գյուղատնտեսության մեջ բերքի բարձրացումը հանդիսանում է յերկրորդ հնգամյակի կենտրոնական խնդիրը, վերի իրագործման համար որ-որի վրա աճում է հակամուլախոտային արշավի նշանակությունը, վերադես մասսայական պայքարի մի ճկուն ձև:

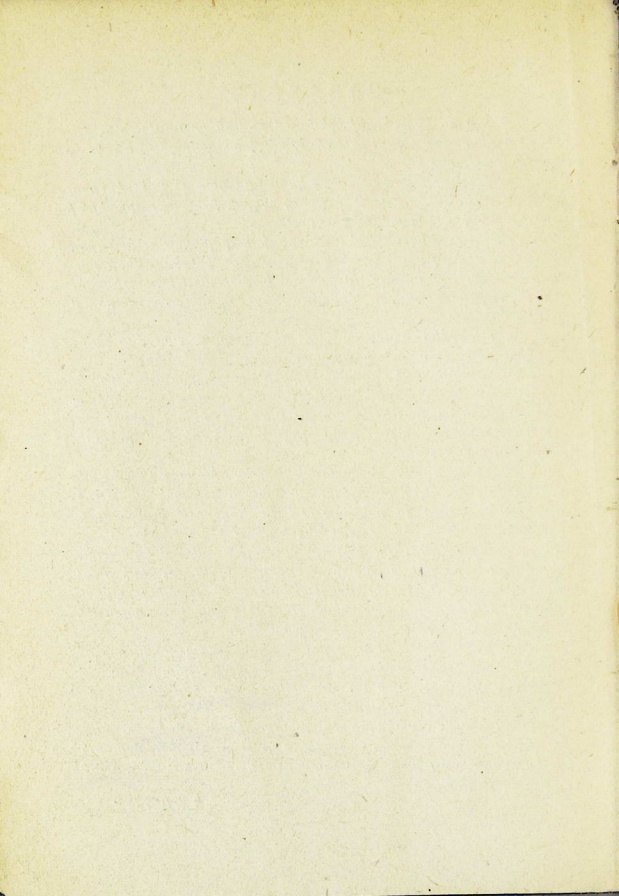
Մեր դաշտերի աղբոտությունից դեմ տարվող արշավին լծվում են հողային, գիտական և այլ կազմակերպությունները:

Գյուղատնտեսական տեխնիկայի տիրապետման խնդիրն այժմ ավելի քան յերբևե հանդիսանում է գյուղական յերիտասարդության, հատկապես կոմյերիտական ակտիվի, բարձր բերքի դիտակալների ու ազդրոտելնիկական խմբակների համար, որվա առկնահրատապ խնդիրը:

Չնայած դրան, հակամուլախոտային արշավի նշանակությունը նվիրած հանրամատչելի, մասսայական գրականությունը մեղ մոտ միտնգամայն բացակայում է: Տեղերում այդ արշավի նշանակությունը հաճախ շատ նեղ և սխալ է հասկացվում:

«Մուլոդոյ Բաբուշկ» թերթի խմբագրությունը՝ հրատարակելով այս գրքույկը, նպատակ է ունեցել ոգնել Կոմյերիտովիտյանը, ցույց տալ, վոր մուլախոտերի դեմ տարվող արշավը ընդարձակ կուլտուր-քաղաքական խնդիր է, կապված ազրո-կանոնների ամբողջ նպատակի կիրառման հետ:

Առանձին մուլախոտեր նկարագրելիս՝ ստիպված ենք յեղի տալ մի շարք տեղական անուններ՝ հայերեն, թուրքերեն ու վրացերեն լեղուներով: Բայց վորովհետև այդ անունները լրիվ չեն և շատ մուլախոտեր ամեն մի շրջանում համարյա առանձին անուն են կրում, ուստի, վորպեսզի ազրոտել-խմբակների դեկավալներին ոգնած լինենք, ստիպված ենք յեղի տեղական անուններից բացի, տալ նաև գիտական, բուսաբանական անուններ (լատիներեն լեղով):

ՅԵՐԿՈՒ ԽՈՍԷ

Մուխոտները (կանաչ ֆուսսատուները) մեր դաշտերի ամենաստակալի թշնամիներն են։ Նրանց պատճառով մենք ամեն տարի հսկայական ֆլաաններ ենք կրում։ Հենց այս տարի Հայաստանի շատ շրջաններում (Համաձուռ, Ն. Բայազետ, Ախտա և այլն) մուխոտների, հատկապես խրդուկի ուժեղ տարածված լինելու հետևանքով, ստիպված յեղանք բավականին տարածուկ թյուններով հացաբույսեր հնձել վորպես խոտ։

Այս յերեուկթը խոտում և այն մասին, վոր մուխոտները դեռ իշխում են մեր դաշտերում և վոր մենք դեռևս չենք կարողացել նրանց վոչնչացնելու իսկ մուխոտների վոչնչացումը բերքատուլության բարձրացման կարևորագույն պայմաններից մեկն է։

Այս ասպարիզում հսկայական դեր ունի կատարելու Կոմյերիտմիությունը, հատկապես նրա գլուղական բջիջները։

Ի նկատի ունենալով այդ, անցյալ տարի մուխոտների դեմ համամիութենական արշավ հայտարարվեց, վորը, սակայն մեղ մոտ համարյա իր արձագանքները չտվեց։ Անհրաժեշտ է, գոնե այս տարվանից, այդ աշխատանքներն ուժեղ թափով ծափալել։

Սակայն մեղ մոտ, շատ տեղերում չգիտեն թե ինչու՞ն և կայանում այդ արշավի եյությունը, ինչից պետք է սկսել աշխատանքները և ինչպես առաջ տանել։

Այս տեսակետից Կամարինսկու այս գրքուկի հայերեն հրատարակությունը խոշոր ոգնություն կարող և հասցնել շրջանային մեր աշխատողներին, հատկապես կոմյերիտական բջիջներին։ Գրքուկում մանրամասն կերպով պարզաբանված են արշավին վերաբերող բոլոր խնդիրները, բացի այդ, տրված է նաև մի շարք կարևոր տարածված մուխոտների նկարագրությունն ու նրանց դեմ պայքարելու միջոցները։

Թարգմանությունը կատարված է վոչ մեծ փոփոխություններով։ Կան տեղեր, վորտեղ վորոշ մասեր կրճատվեն անհրաժեշտ ենք համարել, ինչպես նաև կատարված են վորոշ հավելումներ։ Առանձին մուխոտների ուսումնասիրության գլխում մենք կատարել ենք վորոշ հավելումներ այն մուխոտների նկատմամբ, վորոնք Հայաստանում շատ տարածված են և մեծ ֆուսս են հասցնում։

Տրված է նաև՝ թե այդ մուլխոտերը Հայաստանի վճռ շրջաններում են տարածված և այլն:

Գրքույկի մեջ նկարագրված են մի շարք մուլխոտեր, վորոնք Հայաստանում բոլորովին չկան և կամ շատ քիչ են ու առանձին ֆեաներ չեն հասցնում, սակայն մենք դրանք թողել ենք, նկատի ունենալով, վոր այս գրքույկը, բացի Հայաստանից, սպասարկելու յն նաև Անգրկովկասի այլ հանրապետություններին հայկական շրջաններին ու գյուղերին, իսկ այդ շրջաններում այդ մուլխոտերն ունեն խոշոր նշանակություն:

Նույն այդ նկատառումով ել գրքի մեջ, բացի հայերեն անուններից, թողնված են նաև թուրքերեն ու վրացերեն անունները: Գրքույկը բաղմաթիվ անուններով չժանրարեանելու նպատակով, մենք հանել ենք մի շարք այլ լեզուներով (ռուսերեն, մինգրելերեն, սվաներեն և այլն) տրված անունները:

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ի Զ

ԱՐՇԱՎԻ ՅԵԼՆԵՆՔ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒ- ՅՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՍՀՄ Հողօգտկում ըճկ. Յս. Ա. Յակովլևիչի նստակը՝ ուղղված «Լոս-
տովսկայա Պրավդա»-յին կից կազմակերպված հակամոլոխոսային
արտավի օտարին

Մոլախոտերի դեմ սկսելով արշավը՝ Կոմյերիտմիությունն
իր վրա յե վերցրել մի մեծ գործի նախաձեռնություն։ Անցյալ
տարի Հյուսիսային Կովկասում, Ուկրաինայում, Մոսկովն Վոլգա-
յում և մի շարք այլ շրջաններում մոլախոտերը կերան մեր բերքի
բավականին զգալի մասը։ Մոլախոտերը ծնում են մարդիկ իրենց
փնթի աշխատանքով, անշնորքությամբ՝ ազրոնոմիական ան-
գրագիտությամբ։

Պայքարել մոլախոտերի դեմ, նշանակում և՛ բարեխիղճ
կերպով հողը վարել այն խորությամբ, ինչ խորությամբ այդ
պահանջում և ազրոնոմիանիկան, ցանել սահմանված նորմաներով,
լրիվ կատարել ցեղերի ծրագիրը և ցեղադաշտերը մշակել 2—3
անգամից վոչ պակաս, մշակել միջշարքերը, սակայն վոչ ի միջի
այլոց, այլ այնպես, լոր վոննչացվի յուրաքանչյուր մոլախոտ։ Մի
խոսքով, արշավ սկսելով մոլախոտերի դեմ, Կոմյերիտմիությունն
արշավ և սկսել կուլտուրական յերկրագործության համար։

Ազրոնոմիների, գիտահետազոտական ինստիտուտների, փորձ-
նական հիմնարկների պարտականությունն և այդ գործում ոգնել
Կոմյերիտմիությանը, լծվել այդ արշավին։

Համոզված եմ, լոր Կոմյերիտմիության կողմից սկսված
արշավն իսկական ազրոնոմիական կուլտուրան կուտոնտեսու-
թյուններում արմատավորող հարյուր հազարավոր մարտիկներ
կկոչվի։

Յ Ա. Յ Ա. Կ Ո Վ Լ Ե Վ

ՀԱՎԱՄՈՒԼԱԻՈՏԱՅԻՆ ԱՐՇԱՎԻ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆՆԵՐ

«Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»-ն կոչ և անում ամբողջ Միու-
թյան յերիտասարդությանը պայքարի դուրս գալ մոլախոտերի
դեմ։ Դա շատ լուրջ գործ և, և սկսելով այդ գործը, Կոմյերիտ-
միությունը մեկ անգամ ևս համոզեցուցիչ կերպով խոսում և իր

կուլտուրական աճման, իր քաղաքական հասունության մասին: Մի յերկրում, վորտեղ հայտարարված է և հաջողութեամբ զարգանում է անխնայ պայքարը—«վոչնչացման պայքարը»— պրոլետարիատի՝ նոր աշխարհ կառուցողի, յերկու վտանանի դիմադրողների դեմ,—միանգամայն բնական է և պայանային, սկսել բուսական աշխարհի ֆլուսատուների վոչնչացման դժվորին գործը, այն պարադիտների վոչնչացման, վորոնք աղքատում, թուխա-վորում ու խժոռւմ են աշխատանքային հացի հսկայական մասը: Հալանական է, վոր հակամոյախոտային համամիութենական արշավը հետո կհայտարարվի նույնպիսի արշավ առնետների, մրկների և այլ կրծողների դեմ, վորոնք նույնպէս հսկայական քանակութեամբ հացահատիկ և այլ սննդանյութեր են վոչնչացնում:

Աշխատավոր մարդկութեանը քիչ թշնամիներ չունի նաև միջատների ու միկրոօրգանիզմների աշխարհից. այդ ատուշութեան ֆլուսատուները նույնպէս պիտի վոչնչացվեն: Այսպիսով, յերկրը պարզապիսիզմի մաքրելու համար, պատմութեան կողմից կոչված յերիտասարդ դասակարգի անխորտակելի ու միշտ հարսնուն եներդիայի դեմ են ծառանում նորանոր մարտական խնդիրներ, վորոնք զսաստիարակում, ընդլայնում և խորացնում են դասակարգի կամքը՝ սոցիալական կյանքի նոր սլայմաններ, նոր կուլտուրա ստեղծելու համար:

Վորքան բարձր, վորքան պարզ ու հաստատուն և նպատակը, այնքան ել ամելի արագ է ընթանում յերկու ուժերի՝ դիտակցութեան ու կամքի զարգացումը. ուժեր, վորոնց ամուր միասնութեանը հաղթանարում է դեպի նպատակը տանող հանապարհին դառնված բոլոր խոչնդոտները—ինչպէս դրանում մեզ համոզում է բանվոր դասակարգի ստեղծած, պրոլետարիատի դիտակցութեան ու կամքի կազմակերպչական կենտրոնի՝ Կոմկուակցութեան զարմանալի աշխատանքի 16 տարիները:

Կոմյերիսմութեանն իմ բարեկամական ցանկութեանները շատ կարճ են՝ ամելի մեծ ուշադրութեան դիտութեանը: Աշխարհում պրոլետարիատի իշխանութեանը հաստատելու պայքարում դիտութեանն ամենահատուկ և ամենահզոր զենքն է հանդիսանում: Յեւ, հետո, ընկերներ, հասկանալի չե, վոր յես ամբողջ սրտով ցանկանում եմ ձեզ լրիվ հաջողութեանը ձեր սկսած այդ լրջագույն գործում, և նրա հաջողութեանը միանգամայն հաժա-տացած եմ:

ՄԱՔՍԻՄ ԳՈՐԿԻ

1. ՀԱՆՈՒՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ, ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԱ- ԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ, ՀԱՆՈՒՆ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ՎՈՉԼՁԱՅՄԱՆ

Ո՞վ էի տեսել մոլախոտերով խեղդված արտ. բամբակի նվաղ, խղճուկ թիկերը խեղդվում են մոլախոտերի մեջ: Յորենի այն դաշտը, վարանդ վայրի խոտերը հաղթել են ցորենին, ճնշել են նրան, մարդու կատարած հսկայական աշխատանքն իզուր և անցել, բերքը չնչին է:

Այս բոլորն անհատական, անկուլտուր յերկրագործության ժամանակիվանից մնացած պատկերներ են: Բայց, գծրախտաբար, կոլեկտիվ ու խորհրդային տնտեսութժյուններն մեծամասնության դաշտերում, մոլախոտը գեռես մեռււ և վարպես կենսաունակ, վնասող ուժ, — ցարական, անհատական անկուլտուր յերկրագործությունից մնացած մի ամոթալի ժառանգութժյուն:

Սոցիալիստական բերքէ ամենավտանգավոր դող — մոլախոտը կուլտուրական բույսերից խուււ և նրանց տեղը, սնունդը, ջուրը, արելը և ողը: Դաշտերի պարագիտներն կյանքը փրկվում և կուլտուրական առւյսերի մահով, ցածր բերքով: Մոլախոտերի պատճառով մեր յերկիրն ամեն տարի կորցնում և մոտ 300 միլիոն ցենտներ հաց, միլիոնավոր ցենտներ բամբակ, շաքարաճակնդեղ, բանջարեղեններ և այլն:

Կարող ենք արդյոք այլևս հանդուրժել բերքի ալալիսի խելագար վատնում: Մեր յերկիրը՝ աշխարհի ամենախոշոր յերկրագործական յերկիրն և, մեր սոցիալիստական տնտեսութժյունները (կոլտնտեսութժյունները և խորհտնտեսութժյունները) պետք և տան սոցիալիստական բերք:

Ահա թե ինչո՞ւ յերկիրը և կուլտուրութժյունը յերկրորդ հնգամյակում գլուղատնտեսութժյան կենտրոնական և զլխավոր ինդիլրն են համարում — բերքատուութժյան վճռական բարձրացումը, գլուղատնտեսական աշխատանքների բարձր վարակը:

Մոլախոտերը «աստծուց» չեն և վոչ ել ողից են վերցվում, այլ առաջանում են դեպի հողը և ագրոտիխնիկան ունեցած խայտառակ վերաբերմունքի հետևանքով:

Ի՞նչպես ազատել մեր դաշտերը կանաչ մնաստուներից: Առաջին հայացքից թվում և թե դրա համար բավական և միայն հողը լավ քաղհանել: Սակայն այդպես կարող և մտածել միայն վնա, ով չգիտի ագրոտիխնիկայի հիմունքները. միայն քաղհանողործը գլուխ էի դա:

Մաքրասեր մարդու մարմնի վրա յերբեք պարագիտնե՛լ չեն լինում, նրանք փռա՛լ են դալիս միայն կեղտի, անմաքրութեան դեպքում: Այդպես են և մոլախոտերը դաշտում: Դաշտերի պարագիտե՛րը—մոլախոտերը—յերևան են դալիս ազրոտեխնիկական փնթիլութեան և դեպի հողի խնամքն ունեցած խայտառակ վերաբերմունքի հետևանքով: Մենք ինքներս, հաճախ անտեսելով ազրոտեխնիկան, մոլախոտեր ենք սերմանում և դրանով վնասւածում մեր իսկ աշխատանքը:

Յանում են չմաքրված, մոլախոտերի սերմերով վարակված սերմացու, ուրեմն՝ ինքդ մոլախոտ ես սերմանում: Վարում ես նոսր, վո՛չ այնպես, ինչպես պահանջում և ազրոտեխնիկան, դրանով իսկ խանգարում ես կուլտուրական բույսի նորմալ դարգացումը. նա չի կարողանում խորը արմատակալել, չի կարողանում ուայքարել մոլախոտերի դեմ և մոլախոտերը ճնշում, լեղդում են նրան: Հողից չես հանի մոլախոտերի արմատները, դրանով ինքդ հողում թողած կլինես նրանց կյանքի համար նոր աղբյուր: Յերկար տարիներ նույն հողում միևնույն կուլտուրան կմշակես, ցանքաշրջանառութեան չես մտցնի—դարձյալ ինքդ հնարավորութեան կտաս մոլախոտերին հարմարվելու տվյալ կուլտուրային և մի առ ժամանակից հետո դառնալու դաշտի տերն ու անտերնը:

Պարզ է, վոր մոլախոտերի դեմ պետք է ուղղել վո՛չ միայն հողուրագը, այլև ազրոտեխնիկայի ղեկքերի ամբողջ ղեկանոցը՝ խոր վար, ցանքաշրջանառութեան, սերմերի դառմ, հողի մշակման բոլոր ձևերը, մի խոսքով ազրոտեխնիկայի ամբողջ ֆրոնտով շարժվել բերքի ամենավերելիս գիշատիչների—մոլախոտերի դեմ:

Վերջին տարիներում կուտնտեսութեանների և խորհրտնտեսութեանների դաշտերում մոլախոտերը նույնիսկ ավելի յեն ու ժեղացել: Մոլախոտի մեջ կուլակը տեսնում է իր հավատարիմ գինակցին՝ կուտնտեսային հզորության դեմ, բերքի դեմ պայքարելու գործում:

Վերջերս Միութենական Հողփողկոմատի որդաններում հայտաբերվեց Ֆեասարարների մի կաղմակերպութեան, վորը (վորպես Ֆեասարարութեան մի մեթոդ գյուղատնտեսութեան մեջ) գիտավորյալ կերպով դաշտերը վարակում եր մոլախոտերով:

«Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»-յի նախաձեռնութեամբ 1933 թվի հունվարին հայտաբարվեց համամիութենական կոմյերիտական

արշավ մոլախոտերի դեմ «Կոմսոմոլսկայա Պրոպագանդա»-ն և մեր գյուղատնտեսական գիտութեան խոշորագույն ներկայացուցիչները հատուկ կոչով դիմեցին բոլոր կոմյերիտականներին և Կոմյերիտիմիութեան կազմակերպութեանը, չորս յերիտասարդ կուսակազմականներին, ագրոնոմներին, ագրոտեխնիկայի և ընդհանրապես գիտութեան բոլոր աշխատողներին — արշավի յենկե մոլախոտերի դեմ:

Կոմյերիտիմիութեան այդ նախաձեռնութեանը կուսութեան և քաղաքական խոշոր նշանակութեուն ունեցող նախաձեռնութեուն և:

Սրանից յերեք տարի առաջ Կոմյերիտիմիութեան իր վրա վերցրեց մեկ միլիոն սիլոսի հորերի ու իրամատենների պատասխանատվութեունը և իր ենտուղիադմով հասավ նրան, վոր սիլոսը խոշոր չափով մուտք գործեց մեր գյուղատնտեսութեան մեջ: Այժմ Կոմյերիտիմիութեանը, հանուն հեղափոխական գործին ագրոտեխնիկայի, բարձրացնում և պայքարի դրող՝ արշավ մոլախոտերի դեմ լողունգով: Սա ժամանակավոր կամպանիա չէ, այլ ամբողջ տարվա ընթացքում տարվող յերկարատե, համառ ու ամենորոյա աշխատանք. սա պայքար և բերքատվութեան բարձրացման և մոլախոտերի վնջնչացման համար, սա պայքար և յերկրագործական բարձր կուլտուրայի համար:

Կոմյերիտիմիութեան շեֆութեունը սիլոսի վրա, ձիու վրա, և այժմ նրա հայտարարած արշավը մոլախոտերի դեմ, ցուցանիշներ են այն բանի, թէ Լենինյան Կոմյերիտիմիութեանը քաղաքականապես վերջան և աճել, վորն իր ամբողջ ուժն ի սպաս և դնում կուսակցութեանը, այն ոգտագործելու, հատկապես գյուղատնտեսութեան հետամնաց բնագավառներում:

Մոլախոտերի դեմ Կոմյերիտիմիութեան կողմից սկսված արշավը լայն արձագանք և գտել մի շարք կոմյերիտական կազմակերպութեաններ, թերթերի, հոդայի և գիտական աշխատավորների և որդանների կողմից:

Յեղ Կոմյերիտիմիութեան կողմից տարվող այդ արշավը դառնում և ագրոտեխնիկայի համար մղվող ամբողջ պայքարի դրող:

Բարձր բերքի համար մղվող պայքարի ընդհանուր ֆրոնտում արշավը մոլախոտերի դեմ հանդիսանալու յե^րխոշորագույն գործոն ուժ: Այս բանն այնքան ավելի շուտ կկատարվի, վորքան շուտ կոմյերիտականների և յերիտասարդ կուսակազմականների բազմամիլիոն մասսան իսկապես կհասկանա այդ կամպանիայի

ամբողջ նշանակութեանը. կհասկանա, վոր մուխտտերի դեմ տարվող արշավի լողունդներն իրենց մեջ ընդգրկում են ցածր բերքի դեմ տարվող ագրոտեխնիկական հարձակման ամբողջ շղթան:

Գյուղատնտեսական բոլոր աշխատանքների բարձր վորակով խփել մուխտտերին, նշանակում է հասկանալ այդ արշավի խընդիրները և իրականում պայքարել բարձր բերքի, կուտնտեսութեան բարձր յեկամտի և կուտնտեսականի ունևոր դառնալու համար:

Բայց հասկանալի յե^ն արդյոք հակամուխտտային պայքարի խնդիրները, պարզաբանված են նրանք ինչպես հարկն են,—ստիպւմ ենք ենք այս հարցին պատասխանել «ոչ»:

Անդրկովկասի կոմյերխտականների կողմից դեռ շատ թույլ է ծայլաված արշավը մուխտտերի դեմ: Ամենուրեք հանդիպում ենք ամբողջ շրջանային կազմակերպութեաններին, վորոնք կամ դեռ չեն մտել արշավի մեջ, կամ յեթե մտել ել են, ապա միայն խտրով: Կան բազմաթիվ կոմյերխտական կազմակերպութեաններ, վորոնք աշխատում են ապացուցել, վոր սոյլալ շրջանի պայմաններում իբր թե չի կարելի այդ արշավն անցկացնել, վոր «մեղ մոտ, միևնույն է, կոմյերխտականները կգադհանեն մուխտտերը»:

Անդրկովկասի կոմյերխտականների արշավը մուխտտերի դեմ, վորոշ ուղացումով ըստ ելութեան, դեռ նոր է սկսում ծավալվել: Այդ ուղացման պատհառով մենք անցյալ տարի աշխատող արկներ մի շարք աշխատանքներ, վորոնք մուխտտերի վոնչացման տեսակետից շատ կարևոր նշանակութեան ունեյին:

Այս բոլորն ապացուցում է, վոր արշավի հաջողութեան համար նախ և առաջ անհրաժեշտ է վերջ տալ հակամուխտտային պայքարի խնդիրները չհասկանալուն: Գյուղատնտեսութեան տեխնիկային տիրապետելու համար պետք է «քիչ ճառել և ավելի շատ աշխատել», իսկ այժմ այդ ըստ ելութեան նշանակում է խորապես յուրացնել մուխտտերի դեմ տարվող կոմյերխտական արշավի ագրոտեխնիկական խնդիրները:

Բազմակն է թեթևամտութեան անել, և ընդհանրապես դեկալարել:

Վորպեսզի միլիոնավոր յերխտասարդութեանը դեկալարել, վորպեսզի «արշավ մուխտտերի դեմ» լողունդով կուտնտեսական մասային դեպի բարձր կուտուրական յերկրագործութեան ուղին առաջնորդել, անհրաժեշտ է լավ ծանոթ լինել յուրաքանչյուր մուխտտի, գիտենալ նրա առանձնահատկութեանները և նրան վոնչացնելու միջոցները:

Ահա թե ինչ է ասված «Կոմսոմոսկայա Պրոպագանդա»-ի կողմից:

«Յուրաքանչյուր կոմյեբիտական, յուրաքանչյուր կոմյեբիտական խմբակ, յուրաքանչյուր բջիջ ու շրջկոմ պատասխանատու յին իրենց դաշտերի մաքրության համար: Միավորեն՝նք կոմյեբիտականներ, կոլտնտեսային ու ագրոտեխնիկական հասարակայնության ուժերը դիտության մաքրականց հետ չարվածեն՝նք մոլախոտերին, կիրառելով ճիշտ ցանքաշրջանառություններ, պահպանեն՝նք ագրոտեխնիկայի տարրական կանոնները՝ վորակական դարնանացանով»:

Յերկրորդ հնգամյակի յերկրորդ բերքը,— ահա մոլախոտերի դեմ տարած պայքարի մասին,— Անդրկովկասի բջիջների և կոլտնտեսությունների հաշվետվությունն ամբողջ Միության առաջ: 1934 թ. դարունը դարձնեն՝նք դաշտերի միլիոնավոր հարվածայիններին— սոցիալիստական արտերի մոլախոտերի դեմ տարվող պայքարի սկիզբ:

Արշավի պլանը պետք է մշակել, նկատել ունենալով տվյալ շրջանի ամենավատնագավոր և տարածված մոլախոտերը: Այդ պլանում պետք է նախատեսել տարածության բաշխումն ըստ կուլտուրաների, նկատել ունենալով մոլախոտերով վարակված լիներու տափճանը, ճիշտ ցանքաշրջանառություններ կիրառել:

Պայքարի կոնկրետ միջոցները (վճր մոլախոտերը պիտի վոչնչացնել, վճր ժամկետներին և ինչ միջոցներով):

Մարդկանց և շեկավարների դասավորումն ըստ աշխատանքների:

Պարբերական հսկողություն նշված ձեռնարկումներին և ագրոմիքնիմոմի կատարման վրա:

Ագրոուսուցման և լայն ագրոպրոպագանդայի կազմակերպում:

Շրջանային, մարզային, յերկրային և հանրապետական կենտրոնները պետք է ապահովեն տեղերի կոնկրետ ղեկավարությունը, նրանց հրահանգումը, գրականության մատակարարումը և այլն:

Այդ յենթաշրջանային պլանը պետք է հասցնել մինչև կոլտնտեսական բրիգադան, մինչև խորհրտնտեսության յուրաքանչյուր մասնիկը, պլանի մեջ անպայման մտցնելով տեղի պայմանների ու առանձնահատկությունների վերաբերյալ ուղղումներ:

«Պայքարը մոլախոտերի դեմ» — ընդհանուր պետական խնդիր է: Նա պետք է ծավալվի սկսած կոլտնտեսությունից, խոր-

տնտեսությունից, ՄՏԿ-ից, վարձակալությանից մինչև համաժողով-
թեանական գիտական ինստիտուտները: Այդ խնդրի լուծման մեջ
շահագորգոված ենք մենք բոլորս, — տիեռներից մինչև ծեղուկի կու-
տնտեսականը, կարժիք բանակայինից, տրակտորիստից մինչև
ագրոնոմը, մինչև գիտության ասպարեղում աշխատողները:

Պուրա յիլն՝ ք պայքարի մոլախոտերի դեմ, կազմակերպե՛ք
աբտերը մաքրելու համար մարտական ջոկատներու Համախմբեցե՛ք
բոլոր ուժերը յերկրորդ հնդամյակի յերկրորդ տարվա բերքը
պաշտպանելու համար: Մոլախոտերն անհրաժեշտ է վռնչացնել,
նրանք կվռնչացվեն:

II. ՄՈԼԱԽՈՏԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՊՐՈՒՄ, ԲԱԶՄԱՆՈՒՄ ՅԵՎ ՎՆԱՍՈՒՄ

1. ՎԱՅՐԻ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ԱՀՌԵԼԻ ՊՏՂԱՎԵՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Յեթե համեմատելու լինենք, թե վորքան սերմ կարող է
տալ կուլտուրական բույսը և վորքան սերմ է տալիս մոլախոտը,
ապա կտեսնենք, վոր մոլախոտերի պտղավետությունն ապշեցու-
ցիչ է:

Յորենի մեկ հատիկն ամենալավագույն պայմաններում և
հաղվազյուտ դեպքում կարող է տալ 1200 հատիկ: Իսկ, որինակ՝
կաշուկը սովորաբար տալիս է 5000-ից ավելի սերմ. նա պատ-
կանում է այն մոլախոտերին, վորանք տալիս են 10000-ից պա-
կաս սերմ: Սակայն այդպիսի մոլախոտերը շատ քիչ են: Մոլա-
խոտերի մեծամասնությունը մեկ անգամ պտղաբերելիս, յուրա-
քանչյուր բույսը տալիս է 10.000-ից մինչև 100.000 սերմ: Որի-
նակ՝ փուղը տալիս է 35.000 սերմ: Շատ մոլախոտեր յուրաքան-
չյուր պտղաբերության ժամանակ տալիս են 100.000-ից ավելի
սերմ: Որինակ՝ միզ մոտ շատ տարածված ամառանուրի (հավակա-
տար) մեկ բույսը տալիս է կես միլիոն սերմ, ճրագախոտը՝
143.000 սերմ և այլն:

Ինչ կլինի, յեթե մոլախոտերի այնքան շատ սերմերը բո-
լորն ել սերունդ տային: Պրոֆեսոր Կեքները շատ հետաքրքիր հա-
շիվներ է կատարել Մոլեխինդի (հիոսցիամուս նիդեր) մեկ թփից
մի տարվա ընթացքում սովորաբար ստացվում է 10.000 սերմ:
Յեթե հաջորդ տարին այդ բոլոր սերմերը ծլելին, զարգանային
և նրանցից յուրաքանչյուրը դարձյալ տար 10.000 սերմ և այդպես
շարունակվեր, ապա 5 առնուց հետո մոլեխինդի այդ մեկ թփից

այնպիսի սերունդ կատացվե՞ր, վորը կկարողանա՞ր խիտ կերպով ծածկել յերկրագնդի ամբողջ ցամաքը:

Զրկոտիմը, վորը տալիս է 730.000 սերմ, յեթե տառնց վորն է խոչընդոտի բազմացվի, ապա յերեք տարուց հետո մեկ թուփը կտա այնպիսի մի սերունդ, վորի համար անհրաժեշտ կլինի դառնել մեր յերկրագնդից 2.000 անգամ ավել մեծ տարածութիւն:

Բայց մոլախոտերը միայն սերմով չեն, վոր բաղմանում են: Նրանց մեծամասնութիւնը միաժամանակ բաղմանում են նաև արմատներով, կոճղարմատներով, օղալարներով, ըողորջներով և այլն: Վերելից հարձակում են գործում սերմերը, իսկ ցածից՝ կոճղարմատները. և խնչպիսի կենսունակութիւն: Հողի մեջ թողեք սեղի թեկուզ մի փոքր կաճարմատ, նրանից դեպի բոլոր կողմերը, հյուղավորութիւններ կառաջանան ու մոլախոտը կսկսի ուժեղ դարգանալ:

Պատաստելի արմատները հողի մեջ գնում են 2 մետր խորութիւնը: Փորձեք հողի մեջ նրա արմատներից թողնել թեկուզ մի կտոր-նրանից բոլոր ուղղութիւններով կսկսեն աճել ու դարգանալ նոր բույսեր: Յուրաքանչյուր դիտողի հաճախ դիտած կլինի, թե ինչպես քաղհանից հետո, յեթե մոլախոտերի արմատներից թեկուզ մի փոքրիկ կտոր մնացել է հողի մեջ—արագութիւնով կաշխուռնւի, կենդանանում ու դարգանում է: Պատահում է նաև, վոր ամբողջովին քաղհանված մոլախոտերը մնում են հողի յերեսին ընկած և յերկար ժամանակից հետո, յիբրև հողը ջրում ենք կամ աճարև է գալիս, նրանք կաշխուռնւի ու կանաչում են:

2. ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ՏԱՐԱԾՎՈՒՄ ՄՈՂԱԽՈՏԵՐԸ

Բնութիւնը, բուսական աշխարհի վայրենիներին—մոլախոտերին ոճտել է ինքնատարածման զարմանալի բազմատեսակ միջոցներով: Բոլորիս հայտնի խոտուտիկն (տարաքսակում ոֆիցինալն) ունի շատ թեթև սերմեր, վորոնք քամու ամենաթույլ հոսանքից տարածվում են դանաղան կողմեր: Կան մոլախոտեր, վորոնց սերմերը տեղավորված են լինում տուփիկների մեջ. այդ տուփիկները սերմերը հասնելու ժամանակ ուժեղ լծակով բացվում են և սերմերը դուրս շարտում: Կան մոլախոտեր ել, ինչպես որինալ՝ ծիծեռնախոտը (խելիդոնիում մայուս), վորոնց սերմերը պատած են քաղցր հյութով. մրջյունները հավաքվում են գրանց վրա, և այդպիսով հանդիսանում են այդ մոլախոտի տարածողները: Թեկուզի, յեղան լեզվի և մի շարք այլ մոլախո-

տներն սերմերը հաճախ կերերի հետ միասին ընկնում են կենդանի-
ների ստամոքսը, սակայն այնտեղ նրանք չեն մարսվում և հետա-
դալում, կղկղանքի հետ դուրս դալով՝ տարածվում են դաշու-
քում:

Ամենքն էլ տեսել են, թե ինչպես դաշտում մարդկանց շո-
րերին կամ կենդանիների մաշկին բազմաթիվ մեծ ու մանր փշեր
են կաշվում. դրանք մոլախոտերի սերմեր են, վորոնք մարդկանց
ու կենդանիների միջոցով տարածվում են: Անձրենները և վառդ-
ման ջրերը նույնպես մոլախոտերի սերմերի տարածման հրաշա-
լի միջոց են հանդիսանում:

Այսպիսով՝ քամին, ջուրը, միջատները, կենդանիները և մար-
դը մոլախոտերի ճանապարհորդության զանազան տեսակներն են
հանդիսանում: Սակայն այս բոլորից ամենամտանդավորը թեքնա
մարդն է, յեքը՝ նա չգտած սերմ ցանկելով՝ մոլախոտերի միլիոնա-
վոր և միլիարդավոր սերմեր և մտցնում հողի մեջ:

3. ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻ ՎՆԱՄԱՆԵՐԻ ԲԱԶՄԱԳԻՍՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սկզբում արդեն ասացինք, վոր յերկիրն ամեն տարի մոլա-
խոտերի պատճառով միլիոնավոր փթերով զյուզատնտեսական
մթերքներ է կորցնում:

Ահնք մեծ աղմուկ ենք բարձրացնում, յերբ մեր ցանքերի
վրա հարձակվում է մորեխը, յերբ կարկտահար են լինում կամ
հեղեղը փչացնում է մեր ցանքերը, սակայն տարեբային այդ
բոլոր աղետներն ավելի քիչ ֆիսկ մնաս են հասցնում, քան մոլախո-
տերը, վորովհետև վերջիններիս պատճառած ֆիսկը մշտական է
ու ամենուրեք:

Պոչուկը, վորը դարգանում է հացահատիկների մեջ, մի քանի
անգամ ավելի շատ ջուր է խում հողից, քան ցորենը: Նա չորա-
ցնում է հողը և դրանով յերաշտի դեբ է կտաարում: Բողուկը
հողից շատ ավելի ազոտ է կիր է վերցնում, քան կուլտուրական
բույսերը:

Մոլախոտերը հափշտակում են այն սնունդը, վորը պիտի
ստանային մեր ցանած կուլտուրական բույսերը. կան մոլախո-
տեր, վորոնք աղբուկի պես կաշվում են կուլտուրական բույսերին,
ձծում են նրանց հյութերը և դրանով մեղցնում նրանց: Որինտեղ
ծխախոտի, արևածաղկի, պամիդորի և մի շարք այլ բույսերի
վրա յերբեմն դարգանում է մի շատ սոսկալի մոլախոտ—անրագա-
խոտը: Նա պարադիտ բույս է, վոր անում է ուղղակի այդ կուլ-

տուրական բույսերի արմատներն վրա և սնվում ու դարգանում և նրանց հաշվին: Մի ուրիշ պարադիտ բույս—դադձը, կարող և այնպես ուժեղ փաթաթվել առվույտին, յերեքնուկին, վոր ուղղակի մեխանիկորեն կխեղդի նրանց:

Իսկ ամեն տարի մուլխոտները քաղհանելու համար լճակների հսկայական աշխատանք և վատնվում:

Մուլխոտների սերմերով ցորենի և դարու աղբատվածութունը յերբեմն հասնում և հատիկների քաշի 30—40 տակսին: Այս հանգամանքը մեծ չափով ղցում և հացահատիկի վորակն ու արժեքը: Դեռ ավելին, հաճախ հացահատիկների մեջ ընկնում են թունավոր սերմեր, վորոնք բավականին լուրջ հիվանդութուններ են առաջացնում: Որինակ՝ մեր մի շարք շրջաններում հացահատիկը յերբեմն բավականին դգայի չափով վարակվում և վորոմներով դրանք մուլխոտների մանր սերմեր են.—որինակ՝ յավան և այլն, վորոնք կթու առվաբն ուտելով, նրանց կաթն ու յուղը դառը տհաճ համ են ստանում:

Մեր բամբակի դաշտերում հաճախ կարելի չե դիտել հետևյալ պատկերը: Իրար կից յերկու հողամաս, մեկը լավ մշակված ու քաղհանված, իսկ մյուսն ամբողջովին մուլխոտներով ծածկված: Այս վերջինն ամբողջովին ծածկված և միջատների աշխարհի վնասատուներով, իսկ առաջինի վրա վոչ մի վնասատու: Մուլխոտները վնասատու միջատների տարածման ոջախներ են հանդիսանում:

Պրոֆեսոր Մալցեվը մուլխոտների պատճառած կորուստները հաշվելու հետաքրքիր փորձ և կատարել:

Ամեն մի կուլտուրայի համար վերցրել և յերկու միատեսակ հողակտոր, դրանցից մեկը քաղհանվել և շատ խնամքով, իսկ մյուսի վրա ազատ կերպով դարգացել են բազմաթիվ մուլխոտներ՝ փուշ, իշակաթնուկ, թելուկ և այլն: Հետադարձ, յերկու հողամասերից ստացված բերքը համեմատել են և պարզվել և, վոր չքաղհանված հողամասի բերքը հետևյալ կորուստն և ունեցել՝ լորի՝ 55⁰/₁₀, յեգիպտացորեն՝ 59—89⁰/₁₀, կարտոֆիլ՝ 54—67⁰/₁₀, ճակնդեղ՝ 97—99⁰/₁₀ և այլն: Ճակնդեղի կորուստից մենք տեսնում ենք, վոր մուլխոտները կարող են վոչ միայն պակասեցնել բերքը, այլև ամբողջովին այն վոչնչացնել:

Մրանից 20 տարի առաջ, նախկին Յեկատերինոսլավի հանգում (ներկա Դնեպրոպետրովսկ) տեղեկութուններ եր հավաքված, թե մեկ տարում պոչուկի պատճառով լճակները վնաս և ստացվում. պարզվեց, վոր այդ վնասը հասնում և 20 միլիոն ուրա-

Վոչնչացնեք կանաչ վնասատուները—2

լուս Հետազոտությունները ցույց են տվել, մեր ԽՍՀՄ-ում մուլա-
խոտների պատճառով յուրաքանչյուր հեկտարից միջին հաշվով 624
կիլո աշորայի և 428 կիլո վարսակի բերք պակաս ենք ստանում

Մուլախոտների այս բազմապիսի վնասատվությունը յերկրի ժո-
ղովրդական տնտեսությանը, գյուղատնտեսության բնագավառում,
հսկայական ֆնաս և հասցնում:

III. ԱԳՐՈՏԵՆՆԻԿԱՅՈՎ ԽՓԵԼ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԻՆ

ՅԵՐԿՈՒ ԽՆԴԻՐ—ԿԱՆԽԵԼ ՅԵՎ ՎՈՉՆՁԱՅՆԵԼ

Յերբ դաշտում արգեն մուլախոտեր կան, նրանց քաղհանում
են, արմատահան են տնում, այրում են և այլն, այսինքն՝ մուլա-
խոտերին անմիջականորեն վնչնչացնում են: Բայց ավելի
կարևոր և մուլախոտերի առաջանալը կանխել: Այսինքն՝ դիտե-
նալով մուլախոտերի առաջանալու աղբյուրները, նախորոք միջոց-
ներ ձեռք առնել, վերացնել նրանք հառաջանան ու հտարածվեն:

Մուլախոտերի դեմ պայքարելու այդպիսի «պրոֆիլակտիկ»
(կանխող) միջոց և որինակ՝ սերմերի գտումը: Կամ դաշտը թաքմ
գոմաղբով հպարտապանելը, վորովհետև թաքմ գոմաղբը համարյա
միշտ էր մեջ պարունակում և բաղմաթիվ քանակությամբ ծիլու-
ղնդունակ մուլախոտերի սերմեր, վորոնք գոմաղբի հետ դաշտ
տարվելով՝ վարակում են միւր հողերը: Յեթև գոմաղբը մի առ ժա-
մանակ պահվում և, ապա նրա միջի մուլախոտերի սերմերը կոր-
ցնում են իրենց նշանակությունը: Հին գոմաղբով դաշտը պա-
րարտապանելիս մենք կանխում ենք նոր մուլախոտերի առաջացումը:

Ահա այս պատճառով էլ մուլախոտերի դեմ տարվող ծավալուն
պայքարը միաժամանակ յերկու խնդիր և դնում՝ կանխել և վոչնչ-
նացնել:

Գոյություն ունեցող կանխող գլխավոր միջոցները հետեվյալ-
ներն են՝

1) Ցանել միայն առողջ և զաված սերմ, 2) համառորեն մաքրել
հողը մուլախոտերից, 3) ժամանակին կատարել վաղ ցանք, 4)
դաշտ տանել միայն քայքայված գոմաղբ, 5) միջնակները հաճախ
վարել:

Վոչնչացնող միջոցներն են՝ 1) այրել մուլախոտերը, 2) քաղհան
և կուլտիվացիա, 3) հողի մշակությունը՝ կապված ցանքաշրջանա-
ռության, 4) պայքարը քիմիական նյութերով, 5) մուլախոտերի
վոչնչացումը հասուկ միջոցների և այլ որդանիդների օգնությամբ
(կենսաբանական մեթոդ):

Ա. ԿԱՆԻՍԵԼ ՄՈԼԱՌՈՏՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՑՈՒՄԸ

1. ՅԱՆՆԷԼ ՄԻՍՅԵ ԱՌՈՂՋ ՅԵՎ ՋՏՎԱԾ ՍԵՐՄ

Վոչ մի դեպքում թույլատրելի չէ հացահատիկային կուլտուրաների չզտված սերմ ցանելը։ Սերմացուն անպայման 100⁰/₁₀₀-ով պետք է զտված լինի։ Այս և պահանջում պարտադիր ազդրոմինիմումը։ Չնայած դրան, տեղերում դեռ շատ շատերը ազդրոտիխնիկային այս տարրական սկզբունքը չեն հասկացել։ Ահա, թե ինչու, դեռ շատ տեղերում սերմացույի զտման խնդրում մենք հսկայական ձեզքվածքներ ունենք. ահա, թե ինչու, դեռ շատ շատերը ցանում են միլիարդներով մոլախոտերի սերմերի խառնուրդով սերմացու։ Այստեղ պարզ կերպով յերևում է դասակարգային թշնամու ազդեցությունը։ Նա հենվելով կոլտնտեսականների և աշխատավոր մենատնտեսների վրորը մասի պապինախան տգիտություն ու հետամնացություն լրա, յեռանդուն կերպով այն շահադործում է։

Սերմացուն ամենայն խնամքով պետք է մաքրել մոլախոտային խառնուրդներից, բայց վոչ այնպես, ինչպես այդ անում են գուլգացիներից վոմանք՝ սերմը թիով այս կողմից այն կողմ գցելով և քամուն տալով, այլ անպայման պետք է մաքրել մեքենաներով՝ տրիբերով, քամհարով, տեսակավորող մեքենայով, սերմազտիչ ոճուկով և այլ մեքենաներով։

Միայն սերմի զտումն արդեն հացահատիկային կուլտուրաների բերքը 20—30 տոկոսով ավելացնում է։ Զոտիխ պետք է խիստ կերպով հետևել, վոր մեքենաներն ու պարկերը միանգամայն մաքուր լինեն, վորպեսզի նրանց միջոցով սերմացուն նորից չազդրոտվի։

Այլ յերկրներից կամ շրջաններից սերմացու ստանալիս, պետք է շատ զգույշ լինել, հակառակ դեպքում այդ սերմացուի հետ նոր մոլախոտեր կարող ենք բերել ու մեղ մոտ տարածել։ Այդպիսի դեպքերում ստացված սերմացուն անպայման պետք է ուղարկել մոտակա սերմ ստուգող կայանը և նրանց թույլտվությունից հետո միայն ցանել։

Յեթե սերմազտիչը այնքան էլ չի համապատասխանում տրվյալ սերմին և զտելուց հետո էլ վորոշ մոլախոտերի սերմեր չեն զտվում, ապա այդպիսի դեպքերում այդ սերմացուն պիտի փոխարինել նոր սերմացուով։

Պակաս նշանակություն չունի և բամբակի սերմացուի զրտումը։ Սակայն բամբակը զտում են վոչ թե մոլախոտերի սեր-

մերից, այլ, այսպես կոչված՝ կարաչիգտից կամ կոխ-չիգտից: Այսպես և կոչվում և և կանոչ դուշնի, մերկ, փռասակար սերմերի խառնուրդը: Այդ սերմերից կանաչում են նուշապխտի առողջ, նորմալ բամբակենու թփեր, ինչպես և թափշապատ սերմերից, սակայն սրա կնդուղները ամբողջովին լցված են լինում մերկ, և և սերմերով, այսինքն՝ առանց բամբակի Յանեկ ալդախի սերմ, կնշանակի սկզբից արդեն անհաջողությամբ մատնել բամբակի բերքը, մի բան, վորը կարող և ցանկանալ միայն դատակարգային թշնամին, և վորն իզուր է, վոր շարունակ գիմադրում և բամբակի սերմի գտնանը:

2. ՀԱՄԱՌ ԿԵՐՊՈՎ, ՀՈՂԸ ՄԱՔՐԵԼ ՄՈՒՆԱՌՏԵՐԻՑ

Հողի կանոնավոր և լավ մշակումը նախդրանում և մոլախոտերի առաջանալը կանխող միջոցներից համարյա ամենապլանտավորը: Հողի վարելաշերտը միաժամանակ մոլախոտերի սերմերի հսկայական շտամարան և հանդիսանում ինչպես հետադուրաբանությունը և տվել, Մերձվորդյան շրջանի մեկ հեկտար հողում գտնվում և մոլախոտերի 166 միլիոն սերմ և արմատներ, մինչդեռ նույն տարածություն վրա ցանվում և ընդամենը 3—4 միլիոն կուլտուրական բույսերի սերմ. անաթե ինչպիսի թշնամական միջավայրի մեջ ենք դրում մենք մեր սերմերը:

Հողում գտնված մոլախոտերի սերմերի դեմ պայքարելու տակտիկան կայանում և նրանում, վոր ամեն կերպ աշխատել դանադան միջոցներով զարդակացիայի՝ յենթարկել (այսինքն ստեղծել այնպիսի պայմաններ, վոր մոլախոտերը ծլեն) և վերջնացնել նրանց: Յանեկի յե նաև հողից հանել ու հավաքել արմատները:

Ձմեռվա արաթը պրովակացիայի լավ միջոց և: Արաթից հետո, վաղ զարնանն այդ հողամասի վրա բազմաթիվ մոլախոտեր են դուրս գալիս, վորոնց վերջնացնելու համար անհրաժեշտ և կըլինավար անել:

Հացարույսերի բերքահավաքից հետո խոզանի վրա առաջանում են մի շարք մոլախոտեր, և վորպեսզի դրանք չաճեն ու չզարդանան, անհրաժեշտ և բերքահավաքից հետո բազմաթիվ դուրախներով թեթե յերեսավար (կամ խոզանավար անել): Մի քանի տարի շարունակ հաճախակի կըլինավարով և խոզանավարով մենք ամբողջովին կվերջնացնենք հողում յեղած մոլախոտերը: Հենց վոր վարած հողի վրա նորից մոլախոտեր յերևան, փոցխերով կամ կուլտիվատորներով

պիտի վոչնչացնել: Այս աշխատանքն ամառվա ընթացքում պետք է միջանի անգամ կրկնել:

Կոճղարձատները վոչնչացնելու համար ավելի խոր կրկնա-վար պետք է անել, վորից հետո ատամնափոր փոցխերով հողի միջից հավաքել կտրված արմատները: Այսպիսի հողերը, յեթե վարում են ուշ աշնանը, ապա ավելի խորը պիտի վարել (18—20 սմ. և ավելի): Զմեռվա ընթացքում արմատների մեծ մասը ցրտից վոչնչանում են: Վաղ դարձանը նորից պետք է փոցխել՝ արմատ-ների մնացորդները հավաքելու համար:

Մուխոտների դեմ պայքարելու ամենաուժեղ զենքերից մեկը, դա վաղ աշնան վարն է: Պրակտիկան ցույց է տվել, վոր վաղ աշնան վարից հետո յերեք անգամ ավելի քիչ մուխոտ և լինում, քան դարձան վարից հետո: Յեթե սերմերը դալեն և հողը կանոնա-վոր կերպով մշակվի, ապա կանխող այս միջոցներից մուխոտների քանակը յերկու և ավելի անգամ կպակասի:

Սակայն մուխոտներին ամբողջովին հաղթելու համար՝ պետք է կիրառել նաև ագրոտեխնիկական մի շարք այլ կանոններ:

3. ՎԱՂ ՑԱՆՔԸ ԿԱՏԱՐԵՆ ԻՐ ԺԱՄՅՆԱԿԻՆ

Յեթե կուլտուրական բույսը ցանված է իր ժամանակին, ապա մուխոտների դեմ նա ավելի հաջողությամբ և պայքարում: Որինակ՝ բամբակը ցանցեք մարտին, կամ ապրիլի սկզբներին— նա կտճի շատ վատ կամ բոլորովին կվոչնչանա: Ծիշտ այսպես էլ շատ ուշ ցանված բամբակը ընկնում է վատ պայմանների մեջ, թույլ է զարգանում և մուխոտները նրան խեղդում են: Ուրեմն յուրաքանչյուր բույս պետք է ցանել իր համար վորոշված վաղ ցանքի ամենալավ ժամկետին:

Ուշ կատարված դարձանացանքն ամենից շատ է մուխոտների կերակուր դառնում:

Ապացուցված է, վոր շարքացանի ցանքը, շաղացանի հետ համեմատած, մուխոտներից ավելի քիչ է տուժում:

Կուլակային մախինացիաներն ամենից լավ հանդես են դա-լիս հատկապես սերմանելու նորմաների խնդրում: Գողանալով սերմացուն և դիտավորյալ կերպով պակասեցնելով սերմանելու նորմաները, դասակարգային թշնամին փառտորեն թերի, նոսր ցանք է կազմակերպում, իսկ այդպիսի նոսր ցանքերը մուխոտ-ներից անհամեմատ ավելի յեն տուժում: Յով ընդհակառակը, շատ

դեպքերում, չափազանց մոլախոտոված հողերում, հացահատիկների խիտ ցանքը ճնշում, խեղդում և մոլախոտերին:

Յեւ վայապես, պետք և ցանել վաղ, բայց վերջում ժամիկ ետին, ցանել շաբաթերով, վոչ մի դեպքում չպահպանելու սերմանելու նորման:

4. ԴԱՇՏ ՊԵՏՔ Ե ՏԱՆԵԼ ՄԻԱՅՆ ԲԱՅԲԱՅՎԱԾ ԴՈՄԱՂԻ

Թարմ գոմաղը միշտ ել իր մեջ ունենում և մեծ քանակութեամբ՝ կենդանիների ստամոքսում չմարսված, մոլախոտերի սերմեր: Այդ պատճառով ել գոմաղով պարարտացնելով, բացի ոգուտից, կարելի չէ նաև մեծ ֆեյս հասցնել Դրանից խուսափելու համար, միշտ դաշտ պետք և տանել, առնվազն 5—8 ամիս մնացած և լավ քայքայված գոմաղը: Դոմաղրի քայքայումն արագացնելու համար պետք և կույտ կազմել և ժամանակ առ ժամանակ վրան գոմաղրահյուսթ լցնել:

Հաճախ անասուններին կերակրում են կալսելուց և սերմերի զտումից հետո մնացած մնացորդներով, վորոնց մեջ մեծ քանակութեամբ մոլախոտերի սերմեր են լինում: Վորպեսզի այդ սերմերի՝ կենդանիների ստամոքսը և ապա գոմաղրի մեջ ընկնելը կանխվի, պետք և այդ բոլոր մնացորդները, նախքան անասուններին տալը, ազալ կամ խաշել (գոլորշիով): Պետք և հետեւել նաև, վոր ցամքարի մեջ ցողունների հետ միասին մոլախոտերի սերմեր չընկնեն, հակառակ դեպքում հետագայում այդ ևս կխառնվի գոմաղրի հետ և դաշտ կգնա:

5. ՀԵՐԿԵԼ ՄԻՋՆԱԿՆԵՐԸ

Անհատական տնտեսութեանների հողամասերը սովորաբար մեկը մյուսից բաժանված են լինում հողի նեղ շերտերով՝ միջնակներով: Մեր խոշոր տնտեսութեաններում՝ կուտնտեսութեաններում և խորհանտեսութեաններում այդ միջնակներն աստիճանաբար վերանում են: Սակայն դեռ հեռու յենք ամեն տեսակի մոլախոտերի ու ֆեյսատուների (միջատներ, մկներ, սուսլիկներ) այդ սոսկալի վորջերի ամբողջովին վերացումից:

Սովորաբար այդ միջնակներին մարդու ձեռք չի կաշում: Մոլախոտերն այնտեղ իրենց շատ լավ են սերում և մեծ չափով սերմեր ու զանազան ֆեյսատուներ են մատակարարում հարևան դաշտերին: Դաշտը մշակելիս մեծ մասամբ այդ մոլախոտերը յերկու կողմերից ել քիչ վարվում են, բայց ինչ և այդ վարը, յեթի վոչ

նոստութիւն մուխոտութիւն, փխրեցում, վորից հետո նրանք ափերի
լամբ են դարգանում:

Միջնադէսերը վորպէս ամեն տեսակի վնասա-
տուներէ տարածման ոջախներ, պետք ե միանգա-
մայն վոչնչացվեն: Մեր առաջավոր խորհրտեստեսութիւն-
ներէ ու կոլտնտեսութիւններէ, ինչպէս նաև առաջավոր յերկըր-
ներէ ազդոտելանիկայի պրակտիկան ցույց ե տալիս, վոր միջնադէսերը
միանգամայն ավելորդ են ե նրանք կուլտուրական հողերի հետ
միասին համատարած կերպով պիտի վարվին:

Յնթե անհրաժեշտ ե անպայման հողամասերը սահմանագծել,
միթե չի կարելի այդ տնի աւտներով, կամ քարերի շարերով ե
կամ ցեցեր տնկելով ե ալին: Բացի դրանից, յնթե նույնիսկ
ի նկատի չունենանք միջնադէսերի հասցրած այն մեծ փասը, վորի
մասին արդէն խոսեցինք, չի վոր այդ միջնադէսերը իզուր տեղը
ահագին տարածութիւնամբ հող են դրադեցնում ե անպիտի հող,
վորը կարող ե մշակվել ե մեծ արդյունքներ տալ:

Բ. ՄՈՒԼԱՌՈՏԵՐԸ ՎՈՉԵՉՍՏԵՆԸ, ՎՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀՈՂՈՒՄԱԿՈՎ, ԱՅԼԵՎ ԳՈՒԹԱՆՈՎ, ԿՈՒԼՏԻՎԱՏՈՐՈՎ, ԱՅՐԵԼՈՎ, ԶՐՈՎ, ՅԱՆՔԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՄԲ

1. ԿՐԱԿԸ ՄՈՒԼԱՌՈՏԵՐԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՖՐՈՆՏՈՒՄ

Վիչ մի տարի կրակը մուխոտութիւն դեմ տարվող պայքարում
այնպիսի մեծ կիրառում չեր ունեցել, ինչպիսին նա ունեցավ այս
տարի, շնորհիվ մուխոտութիւն դեմ տարվող կոմյերիտական արշավի:

Ձմռան վերջերին, դարնան վարից առաջ, չոր յեղանակին՝
այրելու գործողութիւն մասնակիցները յերկար շարքով կանգնում
են դաշտում (քամու ուղղութիւն հանդիման), դարսում են ծգոտը;
կամ այլ վառելանյութերը ե վառում: Կրակը լայն փրոնտով տա-
րածվում ե մուխոտութիւն տարածված հարյուրավոր հեկտարներով
դաշտերի վրայով ե վոչնչացնում ե վոչ միայն մուխոտութիւն ցո-
ղունները, այլ ե նրանց վրայից դեռ չթափված հսկայական քանա-
կութիւնամբ սերմերը: Այրելուց՝ մուխոտութիւն վոչնչացումից ստաց-
ված ռզուտից բացի, հողի յերեսին մի հավասար շերտով մոխիր ե
մնում, վորը, ինչպիս հայտնի յի, լավ պարարտանյութ ե: Անցյալ
տարի փետրվար ե մարտ ամիսներին Հյուսիսային Կովկասի կոմ-
յերիտականներն այսպէս այրելու միջոցով մուխոտութիւն հազա-
րավոր հեկտարներ մաքրեցին: Պրակտիկան ցույց ե տալիս, վոր

այնտեղ, վորտեղ մոլախոտերը այս ձևով այրում են, բերքն դուրս չափով բարձրանում և:

Դարնանացանից առաջ մոլախոտերն այրելու ժամանակ պետք և դռույն լինել, վորպեսզի հողին չառաջանա, կամ պետք և խոտի դեզերը դաշտից հեռացնել և կամ նրանց շուրջը վորոշ տաքածու-թյամբ հողը վարել: Դաշտից պետք և հեռացնել նաև ամեն տե-սակի այրվող իրերը՝ տախտակներ, սայլեր և այլն: Իսկ յեթե այրումը կատարվում և դուրի շրջակայքում, ապա նախքան այդ, պետք և գյուղի շրջապատող հողերը վարել:

Պետք և ասենք, վոր նման մասսայական այրումների ժամա-նակ անհրաժեշտ և տեղական պայմանները հաշվի առնել: Ամեն տեղ չի կարելի միանգամից հարյուրավոր հեկտարների վրա այս-պիսի այրում կադմակերպել: Մոլախոտերի վոչնչացումն այս ձևով դիտավորապես կատարում են մեծ հարթութունների վրա Անդր-կովկասում մոլախոտերն այրելու այսպիսի ձև այս տարիներում համարյա չի կիրառվել, բայց հետագայում, Ադրբեջանի վորոշ շրջաններում, նաև մասամբ Անդրկովկասի այլ հանրապետու-թյուններում, հատկապես բերքահավաքից հետո, հակամոլախո-տային արշավում կրակը կարող և հանդիսանալ վորպես մի ուժեղ գնդ:

Առաջնորդում նույնպես մոլախոտեր այրելը վոչ մեծ չափերով կիրառվում ևր, վորպես հակամոլախոտային պայքարի միջոց: Ուկ-րայնայի հարավում, մոլախոտերն այրելու և մարդագետիներին պարարտացման համար, յերբեմն կադմակերպվում են, այսպես կոչ-ված, մարդագետնային հողահներ:

Դադձի դեմ պայքարելու խնդրում կրակը բավականին փորձ-ված միջոց և հանդիսանում: Ամենից լավ և այդ պայքարը կադ-մակերպել այն ժամանակ, յերբ դադձը դեռևս մատղաշ և: Այրումը կատարում են հետևյալ կերպ.—դադձով խիստ վաղելված հողա-մասերի շուրջը փորում են, մեջտեղը լցնում են ծղոտ, վրան՝ նավթ ու վառում: Վառելուց հետո դադձի աճած տեղերը անպայման պետք և փորել:

Տափաստանային միջանի շրջաններում լայն կերպով կիրա-ռում և ստացել հացաբույսերի բերքահավաքից հետո խոզանն այ-րելը: Այս դեպքում այրվում են մոլախոտերը և ցողունների ցածի մասը, վոր հնձելիս ֆուսում և հողին կալած:

Կրակը մոլախոտերին վոչնչացնելու հրաշալի միջոց և, դրա հետ միաժամանակ նա հանդիսանում և վորպես դաշտի լավ ախ-

տահանիչ, վորովհետեւ այրելու ժամանակ վոչնչացնում են միջատային փասսատուների բոլոր ոջախները:

2. ԲԱՂՀԱՆՆԷԼ ԻՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՅԵՎ ԽՆԱՄՔՈՎ

Բաղհանը և կուլտիվացիան, հատկապես բամբակացան շրջաններում, աշխատանքի շատ յեռու են շրջան և հանդիսանում և պահանջում և մեծ քանակությամբ բանվորական ձեռքեր: Բամբակի մշակման կամպանիան համարյա ամբողջությամբ քաղհանն և Մի քիչ ուշացրել քաղհանի ժամկետը և թույլ տվել մոլախոտերին զարգանալու, դրանով շատ դժվարացրած կլինի հետագա աշխատանքները և զգալիորեն կազդեք բամբակի բերքի վրա: Իր ժամանակին քաղհանը չկատարելու պատճառով, յերկերն ամեն տարի հակայական քանակությամբ բամբակ, շաքարի ճակնդեղ, բանջարեղեններ և այլ հումքեր են կորցնում:

Պետք և խիստ կերպով կիրառել հետևյալ կանոնը—հենց վոր հողամասի վրա մասսայական ձեռք յերեսացին մոլախոտերի ծիլերը՝ անմիջապես պլտի սկսել քաղհանը:

Բամբակի ցանքերը մեկ վեդետացիոն շրջանում առնվազն պետք և քաղհանել չորս անգամ, ըստ վորում, առաջին քաղհանը պետք և սկսել մայիսի 10—15-ին, իսկ ձմեռային արաթ արած հողերում՝ ապիլի վաղ: Առաջին քաղհանը հունիսի 1-ին պետք և վերջացված լինի, իսկ վերջինը (չորրորդը)՝ հուլիսի 20-ին:

Այն հողամասերում, վորտեղ ուշ զարգացող մոլախոտեր կան, անհրաժեշտ և մեկ անգամ ապիլի քաղհանել:

Ցանքից առաջ կարելի յե մոլախոտերը բավականաչափ թուլացնել, յեթե նախորոք նրանց աճումը «պրովակացիայի» յենթաբեկնք և ապա յերեսավարով վոչնչացնենք: Այդ բանին կարող ենք հասնել ձմռան արաթով և ձմռան վարով, սակայն վարից հետո հողամասն անպայման պետք և փոցխել:

Վերջին տարիներում Անդրկովկասում լայն կիրառումն են գտել ձիու և տրակտորի կալտիվատորները, վորի խոփիկները միանգամից ընդգրկում են միջանի միջաբեր և դրանով մեծ չափով արագացնում են բամբակի քաղհանի ու փխրեցման աշխատանքներն ու նվազեցնում են բանվորական ձեռքերի այն հսկա պահանջը, վոր պահանջվում և մշակման այդ շրջանում:

Բայց ինչպես ազատվել այն մոլախոտերից, վորոնք կուլտիվացիայից հետո յեղ մնում են բամբակի շարքերում. չե՞ վոր կուլ-

տիվատուրը միայն միջնաբային տարածություններն և քաղհանում միայն բացը վերացնելու համար, սովորաբար, նախքան կուլտիվատորի բաց թողնելը կամ նրանից հետո, շարքերի միջի տարածությունները քաղհանում են ձեռքով: Ինչպես մեքենայացման յենթարկել, նաև այս աշխատանքը, այսինքն, վոչ միայն միջնաբային, այլև շարքերինը, դրա համար կա մի լավագույն միջոց, Վորը սակայն առայժմ կիրառվում և միայն Միջին Ասիայում: Բամբակը պետք և ցանել քառակուսիներով կամ շախմատաձև, այդ դեպքում հնարավոր էլ լինի յերկու ուղղությամբ կուլտիվացիան կատարել (ցանքերի յերկարությամբ և լայնությամբ): Շախմատաձև կամ քառակուսի ցանք ստանալու համար, բամբակը ցանում են սովորական շարքացաններով, սակայն նոսրացումը կատարում են շարքերին ուղղահայաց ուղղությամբ՝ թփերը թողնելով քառակուսի կամ շախմատաձև կարգով:

Բամբակացան շրջանների կոմյերիտականները յեռանդուն աշխատանք պետք և տանեն տարածելու բամբակի ցանքի այդ ձևերը, գործնականում նրանց առավելությունը՝ սովորական շարքացանի հանդեպ ապացուցելով:

Մշակման կամպանիայի հաջողությունը վորոշում և քաղհանի վորակը: Այս խնդրում պետք և շատ զգույշ լինել և մեծ աչալըջությամբ հետեւել հակակոլտնտեսական ոտար տարրերին, վորոնք քաղհանի ժամանակ սիմուլյանտություն են անում: Առաջին հայացքից թվում և, թե նրանք իբր թե քաղհանում են, բայց յերբ ստուգում ևս նրանց աշխատանքը, պարզվում և, վոր այդ ստորոտանիկները մոլախոտերը կտրել են վերելից և ծածկել հողով: Կուլտիկային այսպիսի քաղհանից հետո մոլախոտերը շատ արագ են աճում, իսկ յերբեմն նույնիսկ ավելի ուժեղ, քան նախքան քաղհանը: Կոլտնտեսային աշխատավոր հասարակայնությունը պետք և կադմակերպված հակահարված տա այդ ոտար տարրերին, լողրերին ու հակահեղափոխականներին:

Մոլախոտերով խիստ վարակված հողերում պետք և բամբակի ցանքն ամենից ուշ կատարել (վերջին հերթին), վորպեսզի ցանքից առաջ հնարավորություն ունենանք կրկնավար անել և ծածկ մոլախոտերը վոչնչացնել:

Թեյի մշակության շրջաններում՝ թեյի ցանքերի մշակությունն ու խնամքը պիտի կատարվի համառությամբ ու սիստեմատիկաբար, վորպեսզի ամրապնդվի թեյի մշակության խնամքի դրծում տեղի

ունեցած բեկումը և թուլ չտրվի, վոր նոր ցանքերը դո՛ւ գնան մոլախոտերին:

Ճիշտ ժամանակին և բարձր վորակով կատարած քաղհանը խոշոր նշանակութիւն ունի նաև ծխախոտագործական շրջաններում: Զգեսքը ե մոռանալ, վոր 1932 թվի ծխախոտի խայտառակ ցածր բերքի ամենահիմնական և համարյա միակ պատճառը, մոլախոտերն էին:

3. ՑԱՆՔԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՄԲ ԽՓԵԼ ՄՈԼԱՆՈՏԵՐԻՆ

Ցանքաշրջանառութիւնը տնտեսութիւնը կուլտուրականորեն ու պլանայնորեն վարելու ապացոյց և և բերքաավելիւթյան հիմքը: Յերբ միեւնոյն հողամասում յերկար տարիներ շարունակ նոյն բույսն ենք մշակում, հողն ուժասպառ և լինում, մոլախոտերը հարմարվում են տվյալ կուլտուրային, ուժեղանում և ճնշում են նրան:

Ցանքաշրջանառութիւնը կուլտուրաների ճիշտ հաջորդականութիւնն է Մի բուսից հետո հաջորդ տարին մշակվող բույսը հողից, գլխավորապես, վերցնում է այն սննդանյութերը, վորոնց նախորդող բույսը թողել է հողի մեջ, իսկ ինքն էլ, վորոշ-դեպքերում, հողը հարստացնում է այնպիսի սննդանյութերով, վորոնց պիտի ոգտագործի իրեն հաջորդող բույսը:

Կուլտուրական, պլանային տնտեսութիւնը, ցանքաշրջանառութիւն ժամանակ, կազմակերպում է այնպես, վոր տվյալ շրջանի կամ կուլտնտեսութիւն առաջատար կուլտուրան՝ այդ ցանքաշրջանառութիւն մեջ նույնպէս լինի առաջատարն ու գլխավորը:

Ցանքաշրջանառութիւնը կապված է միեւնոյն հողամասի վրա տարբեր կուլտուրաների ռացիոնալ հաջորդականութիւն հետ, իսկ այդ իր հերթին ստեղծում է հողը կանոնավոր և բազմակողմանիորեն մշակելու անհրաժեշտութիւն: Ցանքաշրջանառութիւնը միեւնոյն ժամանակ մի հզոր միջոց է՝ հողի կուլտուրական մշակման և մոլախոտերի դեմ պայքարելու համար:

Վերցնենք մեզ մոտ տարածված ցանքաշրջանառութիւններէց մեկը և տեսնենք, թե նա մոլախոտերի դեմ պայքարելու ինչպիսի միջոց է հանդիսանում: Մի քանի տարի բամբակ ցանելուց հետո, յերբ հողամասը ուժասպառ և լինում և ծածկվում է մոլախոտերով, առվույտ են ցանում և թողնում են յերեք տարի: Այդ յերեք տարում առվույտը մոլախոտերին այնպէս է ճնշում, վոր դրանից հետո հողամասն արդեն բավականին մաքրված և

լինում և հնարավոր և լինում մեծ հաջողությամբ նորից բարակ ցանել: Մուխոտների դեմ հաջողությամբ կարելի չե պայքարել նաև ցանքաշրջանառության մեջ վիկ-վարսակի խառնուրդի ցանք մտցնելով և այլն:

Համարյա բոլոր ցանքաշրջանառություններն ել իրենց մեջ ունեն հացարույսերի մեկ կամ մի քանի դաշտ: Այդ դաշտերի մուխոտները վոչնչացնելու և խոնավություն պահպանելու համար, անհրաժեշտ և բերքահավաքից հետո անմիջապես խողանալով անել:

Յեթե խողանալարից հետո, ուշ աշնանը՝ այդ հողերը վար-վում են, ապա այդ դեպքում բազմամյա ֆեասակար մուխոտների արմատներն ու կոճղարմատները համարյա ամբողջովին վոչնչա-նում են: Վարի ժամանակ հողի յերես հանված արմատները ձյան ցրտերի ազդեցության տակ վոչնչանում են:

Այս բոլորից յերևում և, վոր ցանքաշրջանառության մեջ ճիշտ կերպով ընտրած բույսերի հաջորդականությունը մի ուժեղ խթան և հողի կուլտուրական մշակման և մուխոտների վոչնչաց-ման ուղղությամբ:

Շանքաշրջանառության կիրառման ժամանակ պետք և աշ-խատել կուլտուրական ցանքերի դարգացման համար ստեղծել լավագույն պայմաններ՝ սակայն անպարման պետք և նկատել ունենալ նաև տվյալ տնտեսության մեջ տարածված մուխոտների առանձնահատկությունները: Պետք և լավ ճանաչել մուխոտե-րը, իմանալ նրանց վոչնչացնելու միջոցները և ցանքաշրջանա-ռությունը կազմելիս՝ նկատել ունենալ վոչ միայն կուլտուրական բույսերի մշակությունը, այլև մուխոտները վոչնչացնելու մի-ջոցները:

4. ՔԻՄԻԱԼ ԴԱՇՏԵՐԻ ԿԱՆԱԶ ՎՆԱՍՍՏՈՒՆԵՐԻ ԴԵՄ

Քիմիան—աստիճանաբար, բայց հաստատուն քայլերով մտնում և մուխոտների դեմ տարվող պայքարի միջոցների զինանոցը: Արտասահմանում, մուխոտների դեմ տարվող պայքարում, մեծ հաջողությամբ կիրառվում են մի շարք քիմիական միացություն-ներ: Մեզ մոտ նույնպես, շնորհիվ մեր քիմիական արդյունաբե-րության արագ դարգացմանը, այդ միացությունների գործադրու-թյունն աստիճանաբար սկսում և լայն ծավալ ընդունել:

Առաջին անգամ այդ ուղղությամբ մեզ մոտ փորձեր արվեցին հյուսիս-արևմտյան յերկաթգծում, ցանկանալով

վոչնչացնել յերկաթղծի մեջ դարգացող մուլախոտերը: Սակայն այլ բան և վոչնչացնել մուլախոտերը յերկաթուղու ճանապարհի վրա և միանգամայն այլ, այդ նույնը կատարել գլուղատնտեսութեան մեջ: Վերջին դեպքում մուլախոտերը պետք և այնպես վոչնչացնել, վոր հողը չթոււնավորվի, և հնարավոր լինի այդ հողում կուտուրական բույսեր մշակել: Ահա հենց այդ և հանդիսանում և մուլախոտերի դեմ տարւոյող քիմիական պայքարի գործում նեղ տեղը: Դիմիական միացութեանները վորոշ ժամանակով թոււնավորում են հողը, դարձնելով այն յերկրագործութեան համար մի առ ժամանակ անպետք:

Այնուամենայնիւ վորոշ նյութեր հենց այժմ ևլ կարող են լայն կիրառում ստանալ: Որինակ՝ կարտոֆիլի ցանքերում. նախ քան կարտոֆիլի ծիւկերը դուրս գալը, մուլախոտերի վոչնչացման համար կիրառվել և թթու ծծմբաթթվային նատրիումը: Շատ հաւանական և, վոր մոտ ապագայում մի շարք քիմիական միացութեաններ ձեռքի քաղհանի լուրջ մրցակիցները կդառնան: Կան այնպիսի քիմիական նյութեր, վորոնք ուղղակի ազդում են հողի վրա և սպանում նրա մեջ յեղած արմատներն ու սերմերը:

Սակայն, վորոշ քիմիական նյութերից հետո, հողը 1—12 ամսվա ընթացքում յերկրագործութեան համար անպետք և դառնում:

Ընդհանրապես, քիմիական նյութերի գործադրման դեպքում պետք և շատ դժուշ լինել և անպայման դեկավարվել համապատասխան մասնագետների ցուցումներով:

5. ՍԵՊԸ՝ ՍԵՊՈՎ ԴՈՒՐՍ ՏԱՆԵԼ

Մուլախոտեր պարագիսներով վսնչացնել

Զի կարելի արդոք գտնել այնպիսի միջատներ, սունկեր կամ այլ պարազիտներ, վորոնք հենց իրենք վոչնչացնեն մուլախոտերը: Այս հարցի վրա գիտնականները շատ մասձեցին և վերջի վերջո իսկապես գտան մուլախոտերը վոչնչացնելու կենսաբանական միջոցները: Այսինքն, գտան կենդանի որդանիզմներ, վորոնք կարող են մուլախոտերը վոչնչացնել:

Իրկուտակի բույսերի պաշտպանութեան կայանում աշխատող մասնագետներից մեկը՝ Պոտապովան գտավ, վոր փուռի վրա դարգացող ժանգի սոււնկը արագութեամբ վոչնչացնում և այդ սոսկալի մուլախոտը: Վարակելով փուռն այդ սոււնկով, մենք նրան միանգամայն կվոչնչացնենք: Բացի այդ, այդ սոււնկը սպոռներ

տալու դարձանալի հատկութիւնն ունի (մասնադիտակային մասը միամյա սերմեր), վորոնք տարածվում են հողի մեջ և զոչնչացնում են միշտ արմատները:

Ժանդասունկով վարակված միշտ 10—12 բույսը կարող են տալ այնքան նյութ, վոր 22¹/₂ հազար փուշ զոչնչացնելու համար բավական կլինի: Մոլախոտերի դեմ տարվող պայքարի կենսաբանական միջոցներն արհաստհմտնում տարեց-տարի ավելի ու ավելի մեծ դործնական կիրառումն են ստանում:

Մեզ մոտ այդ մեթոդները դեռ գիտական մշակման և փորձի շրջանում են գտնվում: Անկասկած այդ բնագավառում կատարվող հայտաբերումները կանաչ ֆեռմատուսների դեմ պայքարելու գործում հակայական հնարավորութիւններ են պահպանում:

IV. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԻՐ ԹՇՆԱՄՈՒՆ

Ստորև տալիս ենք Անդրկովկասում տարածված մի շարք զլխավոր մոլախոտերը—բամբակացան շրջանների մոլախոտերը, թեյի, ծխախոտի և այլ տեխնիքական կուլտուրաների մոլախոտերը և հացահատիկային ու բանջարանոցային կուլտուրաների մոլախոտերը:

Պետք է նկատի ունենալ, վոր մոլախոտերը «կցված» չեն այս կամ այն կուլտուրային: Որինակ՝ բամբակացան շրջանների խիստ ֆեռմակար արվանտակ (ցինոզոն, դակտիլոն) մոլախոտը հանդիպում է միայն բամբակացան շրջաններում:

Ծանոթանալով ստորև բերված մոլախոտերի հետ, պետք է ընտրել և լավ ուսումնասիրել այն մոլախոտերը, վորոնք հանդիպում են տվյալ շրջանում:

1. ԲԱՄԲԱԿԻ ԴԱՇՏԵՐԻ ՄՈԼԱՆՈՏԵՐԸ

Ղանդուրդան (բուսաբանական անունը—անդրոպոզոն հալեբենզին)։—կուլմի շալապա (վրաց)։

Բավականին տարածված է Արարատյան դաշտերում, (հատկապես Վաղպատի շրջանում), մասամբ կանախ Մեղրիում: Հանդիպում է Վրաստանի և Ադրբեջանի հորթավայրերում:

Ղանդուրդանը՝ սուղանի խոտի վայրի աղակաւնն և և արտաքին տեսքով նրան շատ նման է Սուդանկայից տարբերվում է նախ նրանով, վոր սուղանկան միամյա բույս է, սովորական փնջաձև տրմատներով, մինչդեռ սա բազմամյա յե և ունի խոր գնացող

ու շատ կենսաունակ կոճղարմատներ: Բայցի այդ, նրա սերմերը՝ հակառակ սուղանկային, հեշտությամբ թափվում են:

Ղանդուրդանը պատկանում է հացադդինների ընտանիքին, բազմանում է և՛ սերմերով, և՛ կոճղարմատներով: Մեր վերոջ շրջաններում ղանդուրդանը բամբակի ցանքերի ամենասովակալի մուրախտոն է հանդիսանում: Ղանդուրդանը բարձր է խոշոր բույս է:

Ղանդուրդանի դեմ պայքարելը դժվար է և յերկար ժամանակ է պահանջում: Յեթե հողամասը շատ ուժեղ կերպով վարակված է ղանդուրդանով, ապա այն մեկ տարի պետք է թողնել վորպես արոտատեղ: Երրորդ հետո աշնանը պետք է խոր վարել և կոճղարմատները հավաքել: Մյուս տարի այդ հողամասը պետք է թողնել վորպես մաքուր ցել, աշնանը ցանել աշնանացան հացաբույսեր, իսկ հաջորդ տարին արդեն կարելի չի ցանել բամբակ կամ այլ շաքարահերկ կուլտուրաներ: Պայքարի լավ միջոց է նաև ամռանը, վերոջ ժամանակ, ջուր լճացնելը: Այդ դեպքում ղանդուրդանի կոճղարմատները ջրի տակ, ողի պակասությունից, խեղդվում են, նեխում և վոչնչանում են:

Արվան տ ա կ. (բուսաբանական անունը՝ ցինոդոն դակտիլոն), գլխուտա (վրաց.)

Տարածված է ամբողջ Անդրկովկասում, հատկապես շատ կա բամբակացան շրջաններում: Բազմամյա բույս է, նույնպես պատկանում է հացադդինների ընտանիքին: Կարող է աճել ամեն տեսակի հողերում, բոլորովին չի վախենում վոչ շոգից և վոչ յերաշից: Սա նույնպես ղանդուրդանի նման բազմանում է, դրլխավորապես, իր կոճղարմատների խիտ ցանցով: Այդ կոճղարմատները, քաղհանից հետո (յերբ նրանք կտրվում են ու ընկնում հողի յերեսը) յերկար ժամանակ պահպանում են իրենց արմատակալելու ընդունակությունը:

Այս մուրախտերի դեմ պայքարում են նույն ձևով, ինչպես և ղանդուրդանի դեմ: Փուխը և թեթե հողերում կոճղարմատները հողից հանելու համար ցանկալի չի (այնտեղ վորտեղ այդ կա) դրծ աճել Շատլի յոթ-թաթանի զապանակավոր կուլտիվատորներ: Մանր, ամուր հողերում պետք է բազմախով գութաններով վարել և հետքից մի քանի անգամ ղանազան ուղղություններով փոցխել: Արվանտակի կոճղարմատները վոչ մի դեպքում չի կարելի թողնել դաշտում, անպայման պետք է հավաքել և դաշտից դուրս տանել կամ այրել և կամ տալ անասուններին:

Բ ա ղ ջ ր-ը ի տ ն (բուսաբանական անունը՝ գլիցիրիզա գլաբ-

բա). հաճախ անվանուած են՝ շիրին-բիանո կյանի-կեկի (թուրք.) — զգիր տկիլիա (վրաց.): Բուսնում և ամենուրեք՝ Արաքսի և Բուսի հովիտներում և Անդրկովկասի այլ վայրերում: Առանձնատիւս լավ զարգանում և վաւար, պարարտ և մասամբ խոնավ հողերում:

Բազցը-բիանը բաղմայա բույս և, պատկանում և թիթեռնածաղկավորների ընտանիքին, տալիս և հաստ, ճշգրտավորված արմատ, վր հողի մեջ գնում և մինչև 1 մետր խորութեամբ: Արաքսում բժշկութեան մեջ գործադրվում և վարպես փափկացնող և խորիւսեր միջոց: Աղբբջանում սրա արմատները մեծ չափով համարում են և արտահանում արտասահման Անտառապուրի շրջաններում քաղցը-բիանի արմատները գործ են ածում վրարկս վառելիք, շատ վառ բոց ունի և մեծ շերտութեամբ Բամբակի դաշտերում քաղցը-բիանը հանդիպում և բաղականին հաճախ. փաստակար մոլախոտ և:

Արա դեմ պայքարելու համար արմատները պետք և ճշգրտավորութեաններով հողից հանել և վոչնչացնել: Բացի այդ, անհրաժեշտ և նաև ամուր, նախքան սերմակալելը, ցողունները հնձել, վրարկսողի սերմերը չհասունանան և չտարածվեն:

Դա ու ն ա խ ո տ. (բուսարանական անունը՝ ալբոսպիրուպիկրիս):

Ամենափնասակար մոլախոտերից մեկն և: Յ. Հայաստանում դիտավորապես լինում և Արարատյան դաշտերում, շատ տարածված և Աղբբջանում՝ հատկապես Մուղանի տափաստանում: Այս մոլախոտը լավ զարգանում և հարթավայրերում, շատ վառնում և աղուտներից, նույնիսկ քիչ աղային հողերում արդեն չի զարգանում:

Իր ուժեղ արմատային սխտեմի շնորհիվ, դաշտերից դուրս և մղում համարյա բոլոր մյուս բույսերին: Բոլորովին չի վառնում շոգից և յերաշտից, և շատ կարճ ժամանակում բազմականին խոր շերտով չորացնում և հողամասը: Դառնախոտի արմատները աճում են շատ մեծ արագութեամբ, կազմելով 5—6 մետր տրամագիծ ունեցող շուրջանակներ:

Պայքարելու համար պետք և այդ շուրջանակները փորել ամբողջ խորութեամբ և արմատները հանել: Յեթե հնարավորութեան կա, ապա այդ շուրջանակները կարելի չէ վոչնչացնել նաև քիմիական նյութերով—ծծմբաածխածնով կամ նատրիումի քլորատով:

Հ ա վ ա կ ա տ ա Ր կ ա մ ա բ ա ն տ (բուսարանական անունը՝ ամարանտուս ընտրոֆիլոսուս), սիրի—միարդ, սուլֆիլեուրան (թուրքերեն), ջիւլա (վրացերեն):

Հավակատարն ամենատարածված մոլախոտերից մեկն է։ Մեզ մոտ մեծ չափով տարածված է Արարատյան դաշտում, մասամբ լինում է նաև այլ շրջաններում։ Բամբակի ցանքերից բացի, մոլախոտում է նաև մի շարք այլ կուլտուրաների, բանջարանոցների, աշնանացան ու գարնանացան հացարույաների և այլն դաշտերը։

Պայքարի հիմնական միջոցներն են՝ աշնան խոր վազը, շաքառների կուլտուրաների միջադրերի կանոնավոր մշակումը (հատկապես կտրող գործիքներով), իր ժամանակին կատարված գարնանացանքը և այլն։

Խնչքան ուշ և կատարվում բամբակի ցանքը, այնքան նա ավելի յի տուժում հավակատարից։

Ուղտափուշ.— (բուսաբանական անունը՝ ալհագի կամելլորում)։ Դափաթիլային, յակ թիքյան (թուրքերեն)։

Բավականին տարածված մոլախոտ է, գլխավորապես բուսում է տափաստաններում, վարակում է բամբակի թե՛ ջրովի և թե՛ անջրդի ցանքերը։ Ունի փոքրիկ՝ փշոտ թփեր և շատ խորը գնացող արմատներ։ Ձմեռը սրա վերերկրյա մասերը ջրտահարվում, ժոշնչանում են, սակայն արմատի մոտի բողբոջներից հաջորդ տարին նոր ցողուններ են գուրս գալիս։ Չնայած փշերին, ուղտերը և եղերը մեծ ախորժակով ուտում են։ Շնորհիվ իր շատ խոր գնացող արմատների, դիմանում է անգամ ամենաուժեղ յիւրաշաներին։

Այս մոլախոտի դեմ պայքարելու համար պետք է հողը շատ խոր վառել և զսպանակավոր կամ այլ փոցիներով հավաքել ամբողջ կտրված արմատները։

2. ԾԽԱՆՈՏԻ, ԹԵՅԻ ՅԵՎ ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԱՅԼ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՄՈՒԱՆՈՏԵՐԸ

Ձար խոտ կամ պտեր.— (բուսաբանական անունը՝ պտերիս ակվիլինա), գլխիմրա, շադունա (վրաց.), արբաս (աբխազերեն), ցիլ (ոսեթիներեն), բեշտ—դատլա (թուրքերեն)։

Արխագիայի, Ալարիստանի, Արիվմոյան Վրաստանի, Ինչպես և Լենքորանի շրջանի (Ադրբեջան) ծխախոտի, թեյի և տեխնիկական այլ կուլտուրաների դաշտերի ամենասոսկալի մոլախոտերից է։

Պտերի ուժեղ արմատներից չափազանց արագ գուրս են գալիս տերեփները, վորոնք արագ աճելով՝ խեղդում են կուլտուրական բույսերը, կանգնեցնելով նրանց աճումը։ Կոճղարմատները

մոտ 30 սմ. խորությամբ՝ մտնելով հողի մեջ, հողի մակերեսին զուգահեռ, խիտ ցանց են կազմում:

Այս մոլախոտերի դեմ պայքարելը դժվար է, բայց միանշանապես հնարավորը Հաճախակի քաղհանը, կոծղարմատները արմատահան անելը 2—3 տարի շարունակ, յեզիպտացորեն ցանելը— ահա այն միջոցները, վերոնք շատ մեծ նպաստով թուլացնում են պտերի արմատային սխտեմը: Այնտեղ, վերտեղ այդ հնարավոր է, շատ լավ է պտերով վարակրած հողամասը լնացնել: Այս մոլախոտը, նույնիսկ շատ կարճ ժամանակ, ջրի տակ էլ դիմանում:

Ճ բ ա գ ա խ ո տ .—(բուսաբանական անունն է՝ որսբանիս վորն ունի մի քանի տեսակները), կելապտարա (վրացերեն):

Ծխախոտի ամենամիտանալիոր մոլախոտերից մեկն է, յերբնիս պատահում է նաև արևածաղկի և յերեքնուկի ցանքերում: Ճրագախոտը պարադիտնելով դարգանում է այլ բույսերի արմատներին վրա: Սրա սերմերը շատ մանր են և դտնվում հատուկ տուփիկների մեջ: Մեկ բույսը կարող է մինչև 80 հազար սերմ տալ, վերոնք քամու հետ հեշտությամբ տարածվում են և վարակում հողը: Իսկ ճրագախոտի այդպիսի բույսեր՝ Ծխախոտի մեկ թփի վրա կամ արևածաղկի վրա, կարող են լինել մինչև 100 հատ:

Ճրագախոտի կյանքն ու առանձնահատկութունները գիտությունը դեռևս քիչ է ուսումնասիրել: Պայքարի միջոցներն ընդհանուր են, ինչպես մյուս մոլախոտերի դեմ—Հողը լավ վարել, թույլ նստել ճրագախոտին սերմակալել, ճրագախոտով վարակված դաշտում 3—4 տարի մշակել այլ կուլտուրաներ: Սերմացուն խնամքով դտել, իսկ արևածաղկի սերմացուն պետք է ակտահանել 2—5 տոկոսանի պղնձարջասպով, թողնելով լուծույթի մեջ 5 բույս, կամ 10 բույս պահել 60⁰ տաք ջրի մեջ: Ցանկալի յե մշակել կուլտուրական բույսերի ճրագախոտի - գիմացիուն սելեկցիոն սորտեր:

Ս ու լ ու ֆ կամ հա վ ա կ ո ռ ե կ .—(բուսաբանական անունը՝ պանիկում կրու գալիս): Ուրշիս (վրացերեն), սուլուֆ, դարբի, կեխրի (խուրքերեն):

Շատ տարածված ու ֆիսսակար մոլախոտ է, բուսնում է խոնավ և ջրովի շրջաններում: Ու. Հայաստանում բավականաչափ տարածված է: Բրնձի ցանքերին հատուկ մոլախոտ է, սակայն մեզ մոտ լինում է նաև բաժրակի ցանքերում, բավականին ուժեղ:

կերպով վնասում և ծխախոտին, թեյի մատղաշ սածիլներին և այլն:

Իր արտաքինով շատ նման և բրնձի և դրա համար ել բրնձի դաշտերը սուլուֆիդ քաղհանելը չափազանց դժվար և Տարածված և նաև բանջարանոցներում, վորտեղ ուժեղ կերպով ճնշում և ուշ ձևի բանջարեղեններին: Վերին արտիճանի կենսական բույս և, քաղհանելուց հետո, յեթև դցեն դաշտում, ապա շատ հեշտութեամբ նորից կարմատակալի: Սուլուֆի սերմերը հաճախ մեծ քանակութեամբ հանդիպում են բրնձի, իսկ յերեմն նաև ցերենի մեջ:

Պայքարելու համար անհրաժեշտ է՝ 1) բրնձի և ցորենի սերմացուն խնամքով դնել, 2) ծխախոտի և այլ շարքահերկ կուլտուրաների ցանքերը միշտ իր ժամանակին քաղհանել, վոր մի դեպքում թույլ չտալով, վոր սուլուֆի սերմերը հասունանան:

Մատենակ. — (Ըրտաբանական անունը՝ պատնիկում սանգվինալի, կամ դիգիտարիա սանգվինալիս), մցիստիս օկսիլի (վրացերեն):

Այս մոլախոտը գլխավորապես հանդիպում և Անդրկովկասի արևմտյան մասերում: Արևմտյան Վրաստանում վնասում և տեխնիքական կուլտուրաներին (ծխախոտ, լեթերատու բույսեր և այլն): Անասունները մեծ ախորժակով ուտում են այս բույսի ցողունները:

Այս մոլախոտի դեմ պայքարի միջոցները համարյա նույնն են, ինչ վոր սուլուֆի դեմ:

3. ՀԱՅԱՀԱՏԻԿԱՅԻՆ ՅԵՎ ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՄՈԼԱԽՈՏԵՐԸ

Խոզանուկ. — մեզ մոտ տարածված են սրա մի քանի տեսակները, (ըրտաբանական անունը՝ 1) սետարիա գլաուկա, 2) սետարիա վիրիդիս և 3) սետարիա վերտիցիլատա: Այս յերբորդ տեսակն ունի կալչող խողաններ, վորի համար ել նա կոչվում և կալչուկ, մինչդեռ առաջին յերկուսը չունեն: Թաղրի-ջանա (վրացերեն), տակլակի (թուրքերեն):

Շատ տարածված և վնասակար մոլախոտ և, լինում և թե հացահատիկների ցանքերում և թե մանապանդ բանջարանոցներում ու բամբակի դաշտերում: Տարածված և ամբողջ Անդրկովկասում. չափազանց շատ կա մեր բամբակացան շրջաններում: Կորեկի տիպիկ մոլախոտ և ու ամենից շատ նրան և վարակում: Խոզա-

նուկի արմատային ցանցը հողի մեջ գնում է մինչև 1¹/₂ մետր խորութեամբ և շատ ուժեղ կերպով չորացնում և ուժատալատ է առնում հողը: Որա խողանները հեշտութեամբ կտրտվում են և վերափոխվում անասունների բերանը: Ոռգանուկը կոշտացնում է խոտը և դցում նրա վորակը: Ոռգանուկն ամենից շատ վարակում է ափելի ուշ ցանվող կուլտուրաներին, վորովհետև ինքը բավականին ուշ է ծլում և լավ դարգանում է ամառվա յերկրորդ կեսին: Հասակապես ուժեղ դարգանում է հացաբույսերի բերքահավաքից հետո, մանավանդ, յիթե այդ ժամանակ անձրևներ շատ են գալիս:

Ոռգանուկի կաշիղ տեսակը մեծ վնաս է տալիս բամբակին, կաշում է նրա բացված կնճղղներին և դցում բամբակի վորակը, վորովհետև սրա հասակալման շրջանը մեծ մասամբ դուրադիպում է բամբակի կնճղղների բացվելուն:

Ոռգանուկի դեմ պայքարելու ամենալավ միջոցը խողանափարն է՝ հացաբույսերի բերքահավաքից հետո: Այս դեպքում կըսչուկը չի կարողանում սերմ տալ և արմատային սխտեմն ել շատ մեծ չափով թուլանում է:

Պոչուկ կամ խրփուկ.— (բուսաբանական տեսակում՝ Կալիսա ֆատուա), գարեհալի շվրիս (վրացերեն), վիլիմիտ (թուրքերեն):

Որքան վնասակար մոլախոտ է, տարածված է ամբողջ Անդերսկովկասում: Ո. Հայաստանում մեծ չափերով տարածված է լեռնային շրջաններում (Լենինական, Ախտա, Ն. Բայազետ, Համամլու և այլն): Ամենից շատ վարակում է գարնանացան հացաբույսերին, թեպետ և յերբմեջ բավականին չափով լինում է նաև աշնանացանների մեջ: Կան պոչուկի մի քանի տեսակներ:

Պոչուկի սերմերը բավականին թիթև են և քամու միջոցով հեշտութեամբ տարածվում են: Անասունների ստամոքսի մեջ չեն մարսվում, այդ պատճառով էլ թարմ գոմաղբով պարարտացնելիս՝ կարելի չէ դաշտը պոչուկով վարակել: Պոչուկը կուլտուրական վարսակի վայրի տեսակն է, և նրաբից տարբերվում է իր սերմերի հեշտ թափվելու ընդունակութեամբ: Պոչուկը ևս կաշուկի նման շատ խոր գնացող արմատային ցանց ունի և չորացնում է հողը:

Պոչուկի սերմերն սկսում են հասնել ափելի շուտ, քան կուլտուրական բույսերինը և մինչև հացաբույսերի բերքահավաքն արդեն նրա սերմերի վորոշ մասը թափված է լինում ու վարակում հողը: Սերմերի վորոշ մասը հասնում են հացաբույսերի

հետ միասին, և վորովհետև նրանք իրենց մեծությամբ հա՛ւարյա հաղթասար են հացաբուլակների հատիկներին, ուստի հեշտությամբ անցնում են կալսող մեքենայի մադերի միջից և վարակւում են հացահատիկները:

Յեթն պոչուկով վարակված հողում մի քանի տարի շարունակ ցորեն ցանվի, ապա պոչուկն ախճառ կգարգանա, վեր մի քանի տարուց հետո այլևս վոչ մի կերպ հնարավոր չի լինի այդ հողում ցորեն մշակել:

Պոչուկի դեմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է նախ և առաջ սերմացուն տրիյերնեքով դտել և ապա կանոնավոր ցանքաշրջանառություն կիրառել, մտցնելով նրա մեջ շաքարահրկ կուտուրաներ, վորտեղ ամբողջ ամառ անընդհատ քաղհանի միջոցով կվոչնչացվեն պոչուկի յերևացող բոլոր ծիւրերը:

Պատատուկ.— (բուսաբանական անունը՝ կոչն-վոլվուլուս արվենդիս), խվարակա (վրացերեն), լեյլիֆիր, թոռ-շան թոփուղ (թուրք.):

Բազմամյա բույս է, փաթաթվող ցողուններով: Մեծ չափերով տարածված է ամբողջ Անդրկովկասում: Խ. Հայաստանում կա թե՛ դաշտավայրում, թե՛ նախալեռնային և թե՛ լեռնային շրջաններում: Շատ վնասակար մոլախոտ է, ուժեղ կերպով ուժասպառ է անում հողը: Պատատուկը փաթաթվում է կուտուրական բույսերին, ծոռում՝ այլանդակում և նրանց, իսկ շատ բույսերի միանգամայն վոչնչացնում է: Հացաբույսերի ցողուններին փաթաթվելով՝ խանգարում նրանց բերքահավաքը և դժվարացնում է խուրձերի չորացումը: Պատատուկի արմատներն ուժեղ կերպով աճում ու տարածվում են դեպի բոլոր կողմերը, առաջացնում են մեծ քանակությամբ հավելյալ բողբոջներ, վորոնցից դուրս են գալիս նոր ցողուններ: Այս պատճառով ել պատատուկի քաղհանը վոչ միայն անոգուտ է, այլև վնասակար, վորովհետև նպաստում է նոր արմատային բողբոջների և ցողունների առաջանալուն:

Պատատուկի դեմ պայքարելու համար հողը վարելու ժամանակ բոլոր արմատները պետք է խնամքով հավաքել: Բացի այդ, պետք է վաքել ուշ աշնանը և սյդպես թողնել, ձմեռվա ընթացքում ցրտի ազդեցության տակ արմատները սառչում և վոչնչանում են:

Վորոմն կամ գժվակ.— կոչվում է նաև՝ գիժ հաց, թմրեցուցիչ վորոմ և այլն, (բուսաբանական անունը՝ լոլիում

տեմուկնտում), մատրոքերիւ, գվարձլա (վրացերեն), դալիջա-
կարամիկ (թուրքերեն)։

Շատ փնասակար մոլախոտ ե, հանդիպում ե Անդրկովկասի
համարյա բոլոր շրջաններում, հացաբույսերի ցանքերի մեջ։
Վորոմնի սերմերը յերկար տարիներ կարող են հողում մնալ
առանց ծլելու և առանց կորցնելու իրենց ծրանակությունը և
խոնավ տարիներում անսպասելի կերպով միանգամից հակայա-
կան քանակությամբ ծլել և ամբողջ դաշտը ծածկել վորոմնով։

Վորոմնի սերմերը խառնվելով հացահատիկների հետ, այն-
դարձնում են մարդու առողջության համար վտանգավոր։ Այդ-
պիսի հացահատիկից պատրաստված հացն առաջացնում ե գլխա-
ցավ, քնկոտություն և ուժերի անկում։ Վորոմնի սերմերը շմե-
ցնող հատկություն ունեն, վորի «պատճառով ել կոչվում ե
«գիծ» հաց։

Վորոմնի պեմ պայքարում են այնպես, ինչպես վաբսակի-
դեմ, այն ե սերմերի զտում, նորմալ ցանքաշրջանառության
կիրառում և այլն։

Փ ու շ, կ ա ն դ ա ու.— (բուսաբանական տնունը՝ ցիրգիում ար-
վենդե, սոնխուս արվենդիս, ցիրգիում ինկանում և այլն)։

Խիստ փնասակար բազմամյա մոլախոտ ե. կան մի քանի
տեսակները, վորոնք իրարից շատ քիչ են տարբերվում, լինում
են և վարդադույն ծաղիկներով։ Դրանց մեծամասությունը կոչ-
վում ե իռլշ։

Թ ե Ր Ր ի-ն ա Ր ի, ն ա Ր ի ս ե կ ա լ ի (վրացերեն), շամպելովել-
յուկ (թուրքերեն)։

Տարածված ե ամբողջ Անդրկովկասում, հատկապես՝ Հայաս-
տանում, Ադրբեջանում և Կախեթիայում։

Բազմամյա մոլախոտ ե՝ ծածկված ե փշերով, արմատները
հաճախ հասնում են մինչև 6 մետր խորության։ Բազմանում ե և՛
արմատներով, և՛ սերմերով, արագությամբ դրավելով նորանոր
հողեր։

Պայքարը դրա դեմ շատ դժվար ե, պետք ե համառորեն քաղ-
հանել բոլոր նոր յերևացող բույսերը, թույլ չտալով նրանց մե-
ծանալ։ Պետք ե կիրառել այնպիսի ցանքաշրջանառություն, վո-
րի մեջ կան բազմամյա խոտաբույսեր կամ շարքահերկ կուլտու-
րաներ։

4. ԱԶԱՏՎԵՆԵՐ «ՆԵՐՄՈՒԾՎՈՂ» ՄՈՒԱԽՈՏԵՐԻՑ

Դիմելու քան և հնդկայեղեգնի խոտը— Այս հաղցին չեն կարող պատասխանել նույնիսկ մասնագետներին շատերը։ Այդ մոլախոտը մեզ մոտ յեկել և զաղտագողի՝ թեյի ներմուծվող սերմերի հետ՝ Ճապոնիայից և Ցեյլոնից։ Դեռ 15 տարի չկա, ինչ հնդկայեղեգններ մեր թեյագործական շրջաններում— Արխագիայում, Աջարխտանում և այլն— սկսել և տարածվել վոլսիս մոլախոտ։ Անհրաժեշտ եր բերած թեյի սերմերն անմիջապես խնամքով զտել, իսկ այն հողը, վոլսի մեջ բերվել էյին այդ սերմերը, պետք եր թունավորել և խորը թաղվել։ Սակայն այդպես չի արվել և ագրոտեխնիկական այդ անգրագիտության պատճառով՝ մեր թեյի դաշտերն այժմ պարզևատրվել են մի նոր, սոսկալի մոլախոտով։ Հնդկայեղեգնի խոտը պատում և ամբողջ դաշտերը, մանում և թեյի թփերի մեջ, նրանց հյուսում և իր ցողունների ցանցով, թույլ չի տալիս թեյին զարգանալ և խանգարում և բերքահավաքը։

Հնդկայեղեգնի խոտը բազմամանում և սերմերով, վոլոնք ուշ աշնանը թափվում են։

Պայքարը այս մոլախոտի դեմ այնքան ել դժվար չե. պետք է լավ քաղհանել և բոլոր բույսերը հավաքել ու դաշտից անպայման հեռացնել, վոլոնք հետև նրանք շատ կենսունակ են։ Հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել, վոլ թեյի նոր պլանտացիաներում այս մոլախոտը չտարածվի։

Մեր սուբտրոպիկ շրջանները համար այս մոլախոտն այնքան նոր է, վոլ ազգաբնակչութունը դեռ անուն չի դրել։ Բուսաբանական անունն է՝ պուլիսիա-իմբերիս։

Արդյո՞ք Ճապոնիայից, Չինաստանից ու Հնդկաստանից, միայն հնդկայեղեգնի խոտն է, վոլ բերել ենք։

Ձայ-Գուդզիան, Սուլսումի և Բաթումի բուսաբանական այգիները, ինչպես նաև փորձնական կայանները մեծ քանակությամբ պանազան սուբ-տրոպիկ կուլտուրաների սերմեր ու տնկիներ են ներմուծում, սակայն նրանք շատ քիչ ուշադրություն են դարձնում բերված սերմերն ու հողը, մոլախոտերն ու ֆլուսատուները, մեզ համար անֆլուս դարձնելու կանոնների կիրառմանը։

Ա. Կ. Մակաշվիլու կատարած հատուկ հետազոտությունից պարզվել է, վոլ արտասահմանյան սերմերի ու տնկիների հետ միասին մենք Ճապոնիայից, Չինաստանից ու Հնդկաստանից

ներմուծել ենք նաև մոտ 50 նոր տեսակի սուբստրոպիկ ֆլուտակար մոլախոտեր: Այդ բոլոր մոլախոտերից, այս կարճ ժամանակամիջոցում, ամենից շատ զարգացել ու տարածվել է հնդկային զեզնի խոտը, վերը թեյի կուլտուրայի համար չարիք է դարձել: «Ներմուծված» ֆուսցած մոլախոտերը (բուսաբանական տնտեսները՝ գուտուխիա, պասպալում և այլն, հատկապես վայրի հնդկացորեններ), առայժմ դեռ չեն տարածվել: Նրանք այսօր Աջարիս տանում, Դոբրուս, Մինդրելիայում և Արևազիայում տարածված են դեռ շատ փոքրիկ ոջախներով, սակայն յնթե մենք նրանց հենց անմիջապես չվոչնչացնենք, ապա վաղը կարող են սոսկալի վտանգ հանդիսանալ մեր սուբստրոպիկ կուլտուրաների համար:

Աջարիստանի, Արևազիայի և Արևմտյան Վրաստանի հոմյերիամիոլթյան համար պատվի դործ պիտի լինի՝ պահպանել յենթաշեֆ սուբստրոպիկ կուլտուրաներն այդ «խնամելիներեց» — մոլախոտերից: Դեռևս հնարավոր է ամբողջովին վոչնչացնել այդ մոլախոտերը: Դրա համար կոմյերիտական կազմակերպությունները պետք է կապվեն տեղի գիտական ու փորձնական կազմակերպությունների հետ, ճանաչեն այդ ոտարերկրյա մոլախոտերը, ուսումնասիրեն նրանց դեմ տարվելիք պայքարը և վորպես նոր ֆլուտատուների դեմ տարվող պայքար, այդ մոլախոտերը վոչնչացնելու հարցը, վորպես կարևորագույն գործնական խնդիր, մոցնեն հակամոլախոտային արշավի ծրագրի մեջ:

ԴԵՊԻ ԱՐՇԱՎԻ ԱՎԱՆԳԱՐԴ

ԲԱՐՁՐ ԲԵՐԲԻ ԴԻՏԱԿԱՆՆԵՐ-ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆ, ԳՅՈՒՂԱՏՆՏ. ԿԱՅԱՆՆԵՐ, ՄԱՍՆԱԳԵՏՆԵՐ, ԱԳՐՈՏԵՆ և ՄԲԱԿՆԵՐ, ՄԱՄՈՒԼ

Շրջանային կոմյերիտական շատ կազմակերպություններ կան, վորոնք դեռ չեն լծվել մոլախոտերի դեմ տարվող համամիութենական արշավին: Մի շարք շրջկոմներե ղեկավարները այդ արշավին նայում են, վորպես մի ափելորդ, վոչ պարտադիր կամպանիայի:

Ինչպե՞ս չկա վոչ մի շրջան առանց մոլախոտերի, այնպես եմ հակամոլախոտային արշավից դուրս չպետք է լինի վոչ մի կոմերիտական կազմակերպություն:

Ի՞նչպես լծվել արշավին, ի՞նչպես գործնականորեն կազմակերպել այն:

Շրջկոմիտեները, քիմիկները, բարձր բերքի դիտակալները, գյուղատնտ. կայանները և ագրոտեխնիկայի խմբակների առաջին դործն են՝ քննութայան առնել և յուրաքանչյուր կոմյերիտականի ու յերիտասարդ կոլեկտիվի հասցնել «Կոմսոմոլական Պրավդա»-յի 1933 թ. հունվարի 10-ի համարում և «Մոլոդոյ Ռաբոչի»-ի հունվարի 26-ի համարում տպված «Կոմսոմոլական Պրավդա»-յի և դիտական աշխատավորների դիմումը («Պայքար դաշտերի ֆուսատուները դեմ»)։

Այս դիմումը յերկադ տարիներ հակամոլախոտային կոմյերիտական արշավի համար կմնա վորպես ուղեգիր։

Շրջկոմի բյուրոյում, քիմիկներում, խմբակներում և այլն՝ քննելով այդ դիմումը, պետք է այն վճիթե «ընդունելի» դիտաւիշուա, այլ ժարտական գործնական ձեռնարկուհներով ավելի ամրապնդել տվյալ շրջանի, կոլտնտեսութայն, խորհանտեսութայն և գյուղի մոլախոտերի վոչնչացման աշխատանքները։

Կոմյերիտմիտեութայն շրջանային կոմիտեները և քիմիկները պետք է սերտ կապ հաստատեն շրջհողքաժինները, մասնագետների ու տեղական թերթի հետ և կոմյերիտմիտեութայն շրջանային կոմիտեյին կամ թերթին կից կազմակերպեն մոլախոտերի դեմ արշավելու շրջանային շտաբ։

Շրջանային կոմիտեն կամ շտաբը, մասնագետների ակտիվ ուղեւությամբ կազմում է արշավի շրջանային պլանը, Պլանում պետք է կոնկրետ ցույց տալ, թե վորմք են տվյալ շրջանի ամենամասակար մոլախոտերը, ինչպես և վոր ժամկետներին պլատի պայքարել նրանց դեմ։

Պլանի մեջ պետք է մտցնել ամբողջ տարվա ընթացքում կատարվելիք ագրոտեխնիկական բոլոր ձեռնարկուհները (ուշ աշնանավար, հողի մշակումը գարնանացանից առաջ, կոճղարմատների հանելն ու հավաքելը, վաղ ցել, ցելերի հաճախակի կուլտիվացիա, քաղհան, խոզանի այրելը և այլն)։

Տարեկան պլանի հիման վրա պետք է կազմել գյուղատնտեսական առտնձին սեզոնները արշավի պլանները։ Որինակ՝ գարնանացանի նախապատրաստման պլանը, ցել անելու և մշակման կամպանիայի ժամանակաշրջանի պլանը, աշնանային գյուղատնտեսական աշխատանքների պլանը և այլն։

Շրջկոմիտեների ամենակարևոր խնդիրներից է՝ ջանալ, վոր շրջհողքաժինները կոլտնտեսությունների և գյուղխորհուրդների համար կազմեն մոլախոտերի դեմ պայքարելու նույնպիսի պլան,

վոր հոգրածնի պլանը սերա կերպով կապում լինի կոմյերիտ-միութեան պլանի հետ:

Շրջկոմները կարող են և պետք և արշավի լավ կազմակերպ-մամբ կոփեն արշավի հարյուրավոր ու հազարավոր յերիտասարդ հարվածայիններ, կուլտուրական յերկրագործութեան և նստուղիաստ-ներ:

Արշավը կազմակերպել և գլխավորել, նշանակում և բշխնե-րի, բարձր բերքի դիտակալներին, խմբակներին, կուլտուրային բրիգադներին, առանձին կոմյերիտականների մեջ բորքեր մոլա-խտերի դեմ լավագույն ձևով պայքարելու մրցությունը:

Պետք և հիշել, վոր գյուղատնտեսութեան կենտրոնական և գլխավոր խնդիրը հանդիսանում և բերքատուութեան բարձրացու-մը: Շրջկոմներն արշավի ընթացքի ղեկավարութիւնը վոչ մի բու-սի և չպիտի բաց թողնեն իրենց ձեռքից: Արշավի իսկական կազ-մակերպիչ կարող և համարվել միայն այն շրջկոմը, վոր միշտ մրցման հաշվառում և կատարում, վոր դիտի թե մոլախտերի դեմ տարվող պայքարում վոր բշխն և առաջից գնում և վորը հետ մնում: Արշավի հարվածայինները և առաջավոր բշխները պետք և սիստեմատիկաբար պարզեաորվեն, նրանց փորձը պետք և մասսայականացնել և տալ կազմակերպութեան հետ մնացող ո-ղակներին: Թե՛ շրջանում և թե՛ տեղական թերթում արշավի հարվածայինների և գործակիցների համար պետք և կարմիր ու սև տախտակ սահմանել:

Վերջնական սոցմրցումը պետք և ծավալել նաև առանձին շրջանների միջև: Այնտեղ, վորտեղ արշավը դեռ չի ծավալված, պետք և կուլտուրային յերիտասարդութեան շրջանային առաջիկա հա-վածքն ոգտագործել հակամոլախտային արշավի խնդիրները լու-ծելու համար: Տեղերում մոլախտերի դեմ տարվող աշխատանք-ների ծանրութեան կենտրոնը պետք և տեղափոխել բրիգադները, ագրոտեխ խմբակները և այլն:

Շրջկոմների հիմնական խնդիրն և այնպես անել, վոր տե-ղերում կուսբշխները և առանձնապես մասնագետները սիստեմա-տիկ ոգնութեան ցույց տան կոմյերիտական բշխներին, բարձր բերքի դիտակալներին ու խմբակներին՝ հակամոլախտային ար-շավը հաջող տանելու համար:

Դյանշայի, Արխագիայի և այլ շրջանների փորձը ցույց և տալիս, վոր գյուղում այդ դիտակալները քայքայվում և լուծվում են, յեթե նրանք թողնված են իրենց բաղդին, յեթե նրանց չի ոգ-

նում տեղական ազդեցութիւնը, յետեւ կուսարձիւնը, Կոմյիւրտի տեղեւորութիւնը չի ոգնում գիտակալութեան աշխատանքներում:

Տարեկան մոտ 4 աշխատ ակտը և բարձր բերքի գիտակալներին հովաք հրավիրել (նախ քան ցանքը, նախ քան մշակման կամ պահպանման, նախ քան բերքահավաքի ու մթերման կամ պահպանման և նախ քան աշնանային աշխատանքներն սկսելը): Այդ հովաքներում անպայման պետք և գրվի հակամոլախոտային արշավի ընթացքի խնդիրը, պետք և ամփոփելն անցած շրջանի արդիւնքները, հայտարարելն թերութեւնները և նշվին առաջիկա շրջանի հիմնական խնդիրները:

Յուրաքանչյուր շրջկոմ պետք և հատուկ ֆոնդ կազմակերպել՝ պարբերատրելու համար մոլախոտերի դեմ տարվող պայքարում աչքի ընկնողներին, ազդեցութեւնի կայի հարվածայիններին:

Ճիշտ այնպես, ինչպես շրջկոմները, կոլտնտեսութեւնները, խորհրտնտեսութեւնները և դպրոցները կոմյիւրտական ընթացքը, նախ և առաջ պիտի ուսումնասիրեն «Կոմսոմոլսկայա Պրավդա»-յի գիտնական և դրա հիման վրա յետ կազմեն հակամոլախոտային իրենց արշավի տարեկան և ըստ գյուղատնտեսական առանձին սեզոններին կամ պահանջներին պլանը:

Բնիշը պետք և ամեն կերպ աշխատի, վոր կոլտնտեսութեւն վարչութեւնը, խորհրտնտեսութեւն գիրեկցիան և պոլիտեխնիկական ուսննան մոլախոտերի դեմ պայքարելու իրենց կոնկրետ ծրագրերը, և վոր այդ ծրագրերն իսկապես իրագործվին (կոնկրետ կերպով ցույց տալ՝ վորտեղ, յժրը և քանի՞ հեկտար պետք և վարել, մաքրել կոճղարմատներէ, յժրը և քանի՞ հեկտարի վրա պետք և մոլախոտերն այրել, քանի՞ հեկտար պետք և պարարտացնել, յժրը, ինչո՞վ և այլն):

Մոլախոտերը վոչնչացնելու համար բնիշն ու իր բյուրոն պետք և կազմակերպեն սոցմրցում և հարվածայնութեւն:

Գյուղում հատուկ շտաբ ստեղծելու կարիք չկա, բնիշի բյուրոն փաստորեն պիտի հանդիսանա այդպիսի շտաբ: Ամբողջ կոլտնտեսային մասայի (թե՛ հասակավոր և թե՛ յերիտասարդ), ինչպես նաև աշխատավոր մեծատնտեսների մեջ պետք և լայն բացատրական աշխատանք տանել, մոլախոտերի դեմ տարվող արշավի խնդիրները և նրա քաղաքական ու տնտեսական նշանակութեւնը բացատրելու համար: Առանձին բրիգադներին, կոմյիւրտական խմբերին, ինչպես նաև առանձին անհատներին միջև պետք և լայն կերպով ծավալել սոցմրցումը: Բնիշի բյուրոն միշտ պետք

ե հաշվի առնի, առաջավորներին՝ պարզեցնելու և հետ մնացողներին՝ հարվածելու ու առաջ մղելու համար:

ԲՆԻՇԻՆ ամբողջովին պետք է մրցման մեջ մտնի ուրիշ բՆԻՇների հետ: Հակամոլախոտային արշավի կազմակերպման խնդրում կոմյերիտական բՆԻՇների հիմնական դերն է՝ կազմակերպել բարձր բերքի դիտակալներ և այնպես դեկտավել, վոր նրանք աշխատեն մշտապես ու բերքատվության բարձրացման խնդրում դառնան կոմյերիտիության աշխատանքի ամենակարևոր ողակներից մեկը:

Բարձր բերքի դիտակալներ Անդրկովկասում կազմակերպվել են 1932 թ. դարնանը, սակայն դեռ շատ շրջաններում նրանք բացակայում են: Դիտակալների աշխատանքներին ամենամեծ ուշադրություն դարձնում են Գյանջայի, Սալյանի, Ջուզղիդիլի և Աբխազիայի կոմյերիտական կազմակերպությունները: Շատ շրջաններում թեև դիտակալներ կազմակերպված են, բայց չբնակները նրանց աշխատանքները չեն դեկտավել և պարզ է, վոր այդպես ինքնահոսի թողնված դիտակալները հետաքրքրված կազմավորվում ու քայքայվում են:

Բարձր բերքի դիտակալները կամ դիտակալային խմբերը փոքր բՆԻՇներում հետևյալ կերպ են կազմվում. յուրաքանչյուր բրիգադ առաջավոր հարվածայիններից մեկին առանձնացնում է վորպես բարձր բերքի դիտակալ: Այդ բոլոր բրիգադներից առանձնացված դիտակալները միասին կազմում են բարձր բերքի դիտակալային խմբակ կամ դիտակալային բրիգադա: Յուրաքանչյուր բրիգադայի մեծ բՆԻՇներում կազմում են առանձին դիտային խմբակներ, յուրաքանչյուր ողակից մեկական հոգի:

Բերքի բորձրացման համար մղվող պայքարում, կորուստներից ու կուլակային հափշտակումներից բերքը պաշտպանելու խնդրում, դիտակալները հանդիսանում են բՆԻՇների գլխավոր հենարանները, հետևապես մոլախոտերի դեմ տարվող արշավումն էլ դիտակալները պետք է կարևորագույն ողակ հանդիսանան:

Մինչև այժմ բարձր բերքի դիտակալների աշխատանքի ելույթումն են՝ պաշտպանել բերքը կորուստներից ու հափշտակումներից: Պայքարել ագրոտեխնիկայի համար: Ահա, հենց այս յերկրորդ խնդիրն ամբողջովին պետք է իրագործվի հակամոլախոտային արշավի լողունգի տակ:

Ինչպես պիտի աշխատեն հակամոլախոտային արշավին լծված բարձր բերքի դիտակալները:

Բջիջէ ծրագրի հիման վրա դիտակայները կտրուում են արտադրութեան մեջ, բրիգադայում ու ողակում տարւելիք գործնական աշխատանքների ծրագիրը:

Յուրաքանչյուր դիտող պետք է ունենա յուր աշխատանքի ծրագիրը, պետք է իմանա, թե ամեն մի բրիգադայում յմբռնէ աշխատանք պետք է կատարվի: Յուրաքանչյուր դիտող նախ և առաջ իր աշխատանքի բարձր վորակով որինակ պիտի ծառայի մշակներին, նա պետք է դաշտը մոլախոտերից մաքրելու, վարի, կուլտիվացիայի և այլ աշխատանքներում լինի վորակի հարմարային, չպակասեցնելով նաև աշխատանքի քանակը և պիտի ամեն կերպ աշխատի, վոր ամբողջ բրիգադան եւ այդպես աշխատի:

Դիտողը պատասխանատու չէ վնչ միայն իր, այլ և ամբողջ բրիգադի աշխատանքի համար: Նա բրիգադում ակտիվորեն պայքարում է թերութիւնների, սաղր վարի, վատ քաղհանի, բերքի կորուստների դեմ, պայքարում է ագրոտեխնիկայի բոլոր խախտումների դեմ:

Բարձր բերքի դիտակայների ժողովներում (իսկ այդպիսի ժողովներ պիտի հաճախ հրավիրվեն, առնվազն ամիսը յերկու անգամ) յուրաքանչյուր դիտող հաշիվ է տալիս, թե իր բրիգադում ագրոտեխնիքական կանոններն ինչպես են կիրառվում: Յեթե բրիգադայում դիտողը պայքարել է ագրոտեխնիկայի կանոնների խախտման դեմ, սակայն բրիգադավարն այդ թերութիւններն ուղղելու համար միջոցներ ձեռք չի առել, ապա դիտողն այդ հարցը դնում է դիտակայների ժողովում, իսկ յեթե շտաբ միջամտութիւն է պահանջվում, այդ դեպքում դիտողն այդ մասին հայտնում է կոմիտեի տական բջիջի քարտուղարին, վորն այդ խնդիրը դնում է կոլտնտեսութեան վարչութեան առաջ:

Դիտակայների ժողովներում դիտողները կատարում են աշխատանքի փորձի փոխանակութիւն, հայտաբերում են ագրո-կանոնների խախտումները և աշխատում են այդ խախտումները վերացնել: Մասնայական բացատրական աշխատանքը նրանք պիտի կատարեն մասնագետների և խմբակների կազմակերպիչների հետ միասին ու նրանց ղեկավարութեամբ: Մի քանի շրջաններում դիտակայների հետ միասին կազմակերպվել են նաև գյուղատնտեսութեան առաջավոր տեխնիկայի տիւրապետման՝ ճհանել և անցնելը-ու խմբակներու Անուամենայնիվ դիտակայների նախապահ ավելի լայն է (ագրոտեխնիկա և բերքի պաշտպանութիւն):

Դիտակալները գործնական ազրոտեխնիկայի հետախուզողներն են: Նրանք իրենց արդարացրել են, վորպես բերքատվության ֆրոնտի մասսայական կազմակերպության ճիւղն մի ձև: Անցյալ տարի, շատ շրջանների բամբակի ու ծխախոտի դաշտերում դիտակալների աշխատանքի շնորհիվ յերկրի համար տնագին քանակությամբ հումույթ և պահպանվել՝ սակայն ազրոտեխնիկայի արմատավորելու աշխատանքը դեռ թույլ է:

Ներկայիս հիմնական խնդիրն այն է, վորպեսզի դիտակալներին բարձրացնել հեղափոխական մարտնչող ազրոտեխնիկայի բարձունքներին:

Կուսակցական ու կոմյերիտական կազմակերպությունների և մանավանդ մասնագետների պատշաճ դեկավատությամբ և ոգնությամբ դիտակալներն այդ պատվավոր կուլտուր-քաղաքական խնդիրը հեշտությամբ կլուծեն:

Դրա համար էլ դիտակալներն առաջին հերթին պետք է տիրապետեն տեխնիկային:

Յերդումներով ու վավերացումներով բերքը չեն բարձրացնի: Բարձր բերքն ստացվում է վոչ թե փառահեղ ֆրազներով, այլ յերկրագործությունը կուլտուրականորեն վարելով: Դեպի բարձր բերքը տանող ուղին գնում է մաքուր ու լավ մշակված դաշտերի պարարտացման, ճիշտ ցանքաշրջանառության կամ կարճ ասած՝ ազրոտեխնիկայի միջով: Կոմյերիտավությունը և գյուղի աշխատավոր յերիտասարդությունը պետք է տիրապետեն ազրոտեխնիկային: Բարձր բերքի դիտակալը պետք է ազրոտեխնոսուցման հարվածային լինի:

Յ ե Ր ի տ ս ա ր դ ու թ յ ա ն ա գ ռ ո տ ե խ ն ի ք ա կ ա ն խ ը մ բ ա կ ն ե թ ը կազմակերպվում են կուլտեսուություններում, խորհատեսուություններում, ՄՏԿ-ների ազրո-հողամասերում, գյուղիտրհուրդներին կից և գյուղերում:

Նրանք պիտի լայն մասսայական կազմակերպություններ լինեն:

Ազրոտեխնիքական աշխատանքների մեջ բարձր բերքի դիտակալները չպետք է նեղ շրջանակներում պարփակվեն, ընդհակառակը, յուրաքանչյուր դիտող պետք է աշխատի, վոր իր բրիգադայի անդամները խա տիրապետեն ազրոտեխնիկային:

Մասնագետները՝ կոմյերիտական բժիշկ հետ միասին, կադմում են խմբակների պարապմունքների ծրագիրը: Մոլախոտերի դեմ տարվող արշավը վնչ միայն պետք է կապված լինի խմբակի

ծրագրի հետ, այլ այն պետք է կազմի այդ ծրագրի բովանդակութիւնը: Այն պետք է կառուցել այնպես, վոր խմբակի յուրաքանչյուր անդամի համար պարզ լինի, վոր հակամոլախոտային արշավը—արշավ է ծավալուն ազրոտեխնիկայի համար: Ծրագրի մեջ պետք է մտցնել տեղական գլխավոր մոլախոտների ուսումնասիրութիւնը և նրանց դեմ պայքարի միջոցները: Ազրոտեխնոսուցման ամենալավագույն ժամանակը ձմեռն է, սակայն խմբակները և մասնագետները պետք է ոգտագործեն նաև գարնան ու ամռան ամիսները՝ բացատրական աշխատանքներ ու դեկուցումներ տալու համար և ամեն միջոց գործ դնեն՝ բարձրացնելու յերիտասարդութեան ազրոպատրաստականութիւնը:

Գործի ՄՏԳ-ի քաղաքմանի պետի տեղակալը (Կոմյերիտմիութեան գծով) Կարպետի ազրոտոգամասում կազմակերպել է տրակտորիստների դաշտային ազրոտեխնիկայի խմբակներ, վորտեղ նախ քան աշխատանք սկսելը և ընդմիջումների ժամանակ՝ դանազան կոտորածները ու դադարների օրինակի վրա՝ խորապես ուսումնասիրում են տրակտորի աշխատանքը: Աշխատանքի այս ձևը կարելի չէ կիրառել նաև կոլտնտեսութեան բրիգադաներում: Որինակ՝ ազրոտեխնիկը հայտնաբերել է վարի թերութիւնը. նա հենց այս տեղ էլ այդ փաստն ոգտագործում է վարի վորակի նշանակութիւնը բացատրելու համար:

Խմբակներն իրենց աշխատանքը պետք է այնպես կազմակերպեն, վոր նրանց ուսուցումն ազտագրութեան մեջ գործնական արդիւնք տա, վոր խմբակի յուրաքանչյուր անդամ դառնա աշխատանքի վորակի խելական հարվածային:

Յերիտասարդութեան գյուղատնտէկայանն էր.— (հանրապետական և շրջանային), հակամոլախոտային արշավի կապակցութեամբ, պետք է վերակառուցեն իրենց աշխատանքները:

Յուրաքանչյուր գյուղատնտէկայան ազրոտեխնիկական կոնկրետ պարտավորութիւնների նշումով պիտի ունենա այդ արշավին մասնակցելու իր ծրագիրը:

Կայանները Կոմյերիտմիութեան կողմից ազրոտեխնիկայի համար տարվող պայքարի կազմակերպիչն ու ղեկավարը պետք է լինեն: Նրանք պետք է գլխավորեն բջիջները, դիտակալների ու խմբակների կողմից բարձր բերքի համար մղվող պայքարի բոլոր աշխատանքները:

Յուրաքանչյուր կայան հակամոլախոտային արշավի ցուցադրական աշխատանքների համար պետք է տառնանացնի մեկ կամ մի քանի կոլտնտեսութիւն:

Յրիտասարդության դյուղտնտկայաններն իրենց աշխատանքները պետք է հաճելիժայնն զնչ միայն ազդեցությանով, այլ և ազդեցութիւնիկան խախտողներն դնմ ազախիղորեն պայքարենլով: Ուրինակ՝ Սալյանի յերիտասարդության դյուղտնտկայանը Աշադտառւտիի ազդոհողմասուռ կազմակերպել և վարի վորակի մասսայական սուռւլում և աշխտեղ հայտնաբերել և զնասարաբակլան — սաղոր և և վատ վորակի վար, այդ խնդիրը նա դրել և կուսըջկնմի առաջ և հետանքը յեղել և այն, վոր ստիպել են այդ վատ վարած հողամասերը յերկրորդ անգամ վարել:

Մյուս բոլոր կայաններն ել պետք է այդպիս համոտորեն պայքարեն ազդութիւ միխիմումի կիրառման համար՝ գյուղատնտեսական ամբողջ տարվա ընթացքում:

Մասնագետն եր կոչված են տանկու արշավի ազդեցութեան պատվամբ դերը:

Դյուղի սոցիալիստական վերակառուցումը ազդութիւնիկայի անհնազոհ մաբախիկներ շատ և ծնել:

Ձնայած դրան, ինչպես վերջերս նշեց Միւսթյան հողժողկոմը — մասնագետները, ինչպես և հողբաժինները, Կոմկերիտմիւսթյան հակամոլախոտային արշավին շատ թույլ մասնակցություն են ցույց տալիս:

Մասնագետներից զոմտնք այդ հանգամանքը պատճառաբանում են իրենց ծանրաբեռնվածությամբ, սակայն միթէ դա արդարացուցիչ պատճառաբանություն և: Ի՞նչը կարող և ամէլի ոգուտ տալ արտադրությանը, քան մասսաների կազմակերպումը — պայքարելու աշխատանքի վորակի, ազդութիւնիկայի համար: Հենց ՄՏԿ-ի ազդոհողմասի ազդոնումն ամէլի լավ կարող և կատարել իր առաջ դրված խնդիրները, յեթե նա մասսաներին դեպի գյուղատնտեսական աշխատանքների վորակն ու տեմպը տանի:

Վնչ մի մասնագետ, մանավանդ յերիտասարդ, կոմկերիտական ու կուսակցական մասնագետ, չպետք է հեռու մնա հակամոլախոտային արշավից:

Ոգնելով բարձր բերքի դիտակալներին, պարապելով ազդութեի խմբակի հետ, պայքարելով ազդոկանոնների խխտ կիրառման համար, մասնագետը պետք է լինի հակամոլախոտային արշավի առաջավոր կազմակերպիչը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	162
Հեղինակի առաջարանը	3
Յերկու խոսք թարգմանչից	5
Յա. Ա. Յակովլեփի նամակը	7
Մաքսիմ Գորկու նամակը հակամուրախոտային արշավի հարվածայիններին	7

I. ՀԱՆՈՒՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱԿԱՆ, ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԿՐԱ- ԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ, ՀԱՆՈՒՆ ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐԻ ՎՈՋՆՉԱՑՄԱՆ . 9

II. ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ԵՆ ԱՊՐՈՒՄ, ԲԱԶՄԱՆՈՒՄ ՈՒ ՎՆԱՍՈՒՄ

1. Վայրի բույսերի ահեղի պաղաղեառությունը	14
2. Ինչպե՞ս են տարածվում մուլախոտերը	15
3. Մուլախոտերի փնտնների բազմապիստեթյունը	16

III. ԱԳՐՈՏԵԼՆԻԿԱՅՈՎ ԽՓԵԼ ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐԻՆ

Յերկու խոդիր—կանխել և վաճառել	18
---	----

Ա. ԿԱՆԽԵԼ ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐԻ ԱՌԱՋԱՅՈՒՄԸ

1. Յանել միայն առողջ և դուրած սերմ	19
2. Համառ կերպով հողը մաքրել մուլախոտերից	20
3. Վաղ ցանքը կատարել իր ժամանակին	21
4. Դաշտ պետք և տանել միայն քայքայված դոժաղը	22
5. Հերկել միջնակները	22

Բ. ՄՈՒԼԱԽՈՏԵՐԸ ՎՈՋՆՉԱՑՆԵԼ ՎՈՉ ՄԻԱՅՆ ՀՈՒՂՈՒՐԱԳՈՎ ԱՅԼԵՎ ԳՈՒԹԱՆՈՎ, ԿՈՒՆՏԻՎԱՏՈՐՈՎ, ԱՅՐԵԼՈՎ, ՋՐՈՎ, ՑԱՆՔԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՄԸ

1. Կրակը մուլախոտերի դեմ պայքարի փրոնտում	23
2. Քաղհանել իր ժամանակին և խնամքով	25
3. Ցանքաշրջանառությամբ խնել մուլախոտերին	27
4. Քիմիան՝ դաշտերի կանաչ փնտառողներին դեմ	28

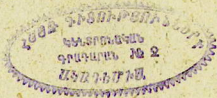
5. Սեպը՝ սեպով դուրս տանել—մուխոտերը պարա-
զիտներով վռչնչացնել 29

IV. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԻ ԹՇՆԱՄՈՒՆ

1. Բամբակի դաշտերի մուխոտերը 30
2. Ծխախոտի, թեյի և տեխնիկական այլ կուլտուրաների
մուխոտերը 33
3. Հացահատիկային և բանջարանոցային կուլտուրա-
ների մուխոտերը 35
4. Ազատվենք «նեքսոսպոզ» մուխոտերից 39

ԳԵՊԻ ԱՐՇՈՎԻ ԱՎԱՆԳԱՐԳ

Բարձր բերքի դիտակալներ՝ յերիտասարդութուն,
գյուղտնտ. կայաններ, մասնագետներ, ագրոտեխ
խմբակներ, մամուլ 40

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0002003

9171 65 417.

А II
24344

074.

Редакция газ. „МОЛОДОЙ РАБОЧИЙ“
Орган ЛКСМ Захрайкома

А. Камаринский

Уничтожим зеленых вредителей

Сельхозгиз

1934

Эривань